

תדש שזח
SIVAN TAMUZ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Ochranný amulet pro novorozené dítě. Benátky, konec 17. století.

OCENĚNÍ ČESKO-IZRAELSKÝCH VÁLEČNÝCH VETERÁNŮ

Předseda vlády České republiky Jan Fischer ocenil 12. května česko-izraelské válečné veterány pamětní medailí Karla Krajmáře. Jako první vyznamenání převzal Jehuda Parna, původním jménem Leopold Presser, účastník bitvy u Sokolova. Po osvobození působil v armádě ČSR. V roce 1948 se podílel na výcviku židovských dobrovolníků, s nimiž odešel do Izraele.

Druhou medaili předal premiér Hugovi Maromovi. Tento veterán, původním jménem Hugo Meisl, je jedním z Wintonových dětí. Ve Velké Británii absolvoval vojenský výcvik. V armádě sloužil i poté, co po válce odešel do Izraele. Oceněna byla i Maromova manželka Marta, vězňena v koncentračních táborech. V roce 1948 vstoupila jako dobrovolnice do brigády Hagany a po odchodu do Izraele sloužila v ozbrojených silách.

Vyznamenání se dočkal Nori Harel, původním jménem Norbert Kurzberg. Jeho rodina byla při útěku před nacisty zadržena na území dnešní Ukrajiny a poslána do gulagu. Harel se po válce do Československa vrátil a v roce 1948 prošel výcvikem leteckého mechanika v rámci formování Hagany. V roce 1949 odešel do Izraele, kde působil 25 let jako hlavní mechanik leteckých základen.

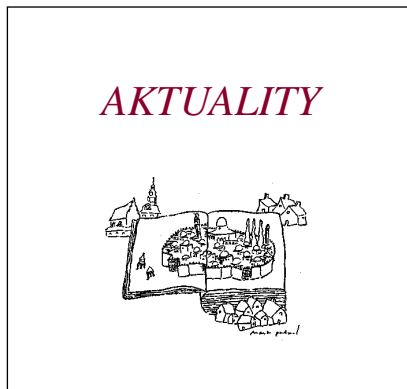
Jehuda Manor byl v roce 1939 jako dvánáctiletý chlapec poslán rodiči do Palestiny. Tam přečkal válku, v roce 1945 se vrátil do Československa a pomáhal organizovat nábor dobrovolníků do Hagany. Sám v Izraeli působil jako vojenský pilot.

Moshe Tirosh působil za války v rámci československé vojenské jednotky v SSSR. V roce 1948 se přihlásil jako dobrovolník do organizace Hagana a po výcviku odešel do Izraele. Mezi další vyznamenané válečné veterány patří Meier Sheffer z Podkarpatské Rusi, Menachem Tiben z Dolce u Přeštice a Avraham Harshalom z polských Pružan, kteří byli za druhé světové války vězněni v koncentračních táborech a po skončení války působili v dobrovolnických bojových jednotkách v Izraeli.

as

DOBŘÁ ZPRÁVA PRO ČR

V polovině dubna prošel již posedmým centrem Prahy *Pochod dobré vůle*. Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ), které je pořadatelem akce, chce takto upozornit na projevy antisemitismu a neonacismu. Pochod vyvrcholil v zahradě Valdštejnského paláce, kde proběhl – pod patronací předsedy Senátu Parlamentu ČR Přemysla Sobotky a primátora hl. m. Prahy Pavla Béma – kulturní a společen-

ský program, kde zazněly jak vzpomínky pamětníků šoa, tak současný špičkový izraelský jazz (Kvartet Amose Hoffmana). V jeho rámci byla přednesena také zpráva o projevech antisemitismu v ČR v roce 2009, kterou zpracovalo *Fórum proti antisemitismu*. To působí při FŽO a systematicky tyto projevy monitoruje.

Zpráva potvrzuje trend, který byl zachycen i v případě nedávno zveřejněného průzkumu veřejného mínění či analýzy českých médií, prezentované během konference ICEJ v polovině dubna – totiž fakt, že antisemitismus v české společnosti je zcela marginálním jevem a nenachází větší odezvu. Výraznější jsou spíše sympatie k židovské komunitě a k Izraeli. S tím ostře kontrastuje zpráva o projevech antisemitismu v Evropě. V loňském roce byl zaznamenán rapidní nárůst těchto incidentů, zejména v Evropě západní. Jen ve Francii a Velké Británii se počet útoků zvýšil o více než 60 % a dosahuje tak v obou zemích několika stovek evidovaných případů ročně.

tk

ŽIDOVSKÁ KALIGRAFIE V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

Jeruzalémská synagoga v Praze znovu zahájila turistickou sezonu a v neděli 25. dubna zde byla slavnostně otevřena pozoruhodná výstava kaligrafických uměleckých děl francouzského umělce Michela D'Anastasia, nazvaná *Judaica Calligraphy*. Výstava byla připravena ve spolupráci s Francouzským institutem v Praze.

Mistrovsky vypracovaná hebrejská písma a hebrejské texty umělec pečlivě aranžuje do dramaticky osvětleného prostředí, tím jim dodává až divadelní charakter. Celou kompozici potom fotografuje, takže výsledným dílem není jen kaligrafie sama o sobě, ale fotografie, která nám scénu obsahující psané dílo zprostředkuje. Hluboce meditativní charakter jeho kaligrafií tak dostává velice osobní a výmluvný rozměr. Výstava *Judaica Calligraphy*

představuje pražské veřejnosti a hostům výběr z D'Anastasiovy tvorby posledních tří let a potrvá do 3. října (synagoga je přístupna od 11 do 17.00 denně kromě sobot a židovských svátků).

fb

STIPENDIA FEDERACE ŽO V ČR

Pro školní rok 2010/2011 udělila Federace židovských obcí v ČR čtyři stipendia v celkové výši 150 000 Kč. Účelem je podpora studií mladých občanů ČR a SR, kteří jsou členy některého ze subjektů sdružených ve FŽO. Stipendium je udělováno na podporu židovských studií kdekoliv ve světě (s výjimkou ČR a SR) nebo i na studia dalších všeobecných oborů, pokud se uskuteční v Izraeli. O studium mohou žádat členové organizací sdružených ve FŽO, kteří jsou k datu podání žádosti o stipendium starší než 18 a mladší než 35 let.

fžo

OPRAVENÁ PAMÁTKA

Začátkem roku vyhlásil Jihomoravský krajský úřad v Brně již III. ročník soutěže o nejlépe opravenou památku za předchozí rok. FŽO v ČR zastoupená a. s. Matana. přihlásila tentokrát (loni to byla synagoga ve Strážnici) obřadní síň židovského hřbitova v Podivíně. V anketě, v níž se získávaly body zasíláním SMS zpráv, jsme sice nezmáhali, ale určitě jsme tak zvýšili povědomí o specifickém dědictví židovské kultury. V letošním roce bude oprava podivínské obřadní síně završena obnovou interiéru. Celkové náklady se přiblíží půlmilionu korun za finanční podpory ze strany MK ČR a města Podivína.

jk

OBSAH

- Konference AJC **3, 17**
 Sidry na tento měsíc **4–5**
 Trojí ghetto neexistovalo
rozhovor s Peterem Demetzem **6–7, 18**
 Když končí důvěra
Co si o sobě říkají
Američané a Izraelci **8–9, 16**
 Máme na okně Žida
rozhovor s Annou Bikont **10–11**
 Pohlednice z Benátek
Na návštěvě v synagogách
Ghetta Nuovo **12–13**
 Peter Demetz: O otcích a o divadle
ukázka z knihy
Praha ohrožená **14–15, 20**
 Výběr z českého tisku **18**
 Izrael:
 OECD aneb V dobré společnosti **19**
 Kalendářium **20**
 Kulturní pořady **21**
 Zprávy, inzerce **22–23**
 Zprávy ze světa **24**

V minulém vydání Roš chodeš jsme na tomto místě referovali o konferenci, která se konala v Berlíně a věnovala se událostem přelomových let 1989 a 1990 z perspektivy evropských židovských komunit. Uspořádala jí německá kancelář American Jewish Committee (Amerického židovského výboru, AJC). Stalo se tak jen několik týdnů před každoročním vyvrcholením práce AJC, kterým je výroční zasedání v hlavním městě USA. Tradičně se ho účastní i evropští zástupci, včetně těch, kteří přednesli své referáty v Berlíně. Mohlo by se zdát, že tu jde o duplicitu, ale opak je pravdou. Washingtonské setkání neslouží jen k prezentaci významných osobností ze světa kultury a politiky, je to hlavně příležitost k setkávání a sdílení názorů a informací mezi zá-

stupci americké židovské komunity (AJC má své pobočky snad ve všech významných městech USA), ale i mnoha dalších komunit doslova z celého světa.

Světová krize postihla americkou židovskou komunitu poměrně citelně, referovali jsme o tom ve zprávě z loňského výročního zasedání. Na první pohled by se zdálo, že i program letošní konference byl oproti předcházejícím ročníkům o něco chudší. Konal se jen necelé čtyři dny – dříve to byl nejméně týden – a na jiném místě. I méně však může být více, jak se nakonec ukázalo i zde. Významný konferenční hotel, jen pár ulic od Bílého domu, totiž bzučel aktivitou od rána do večera. A byl doslova nabit žhavými tématy.

Pořadatelé se tentokrát uchýlili k systému paralelních přednášek a seminářů, vrcholících jen jedním plenárním zasedáním denně. A tak si mohli účastníci během celého dne vybrat, zda se zapojí do diskusí na téma „Národní energetická koncepce“, „Současný význam šoa“, „Jak rozumět arabsko-izraelskému konfliktu“, nebo „Může být Evropa multikulturní?“ apod. Večerní společný program byl pak nejen poučný, ale i zábavný. Zdá se, že se tu již vžila praxe pódiových diskusí, které kopírují televizní formáty. Takže na pódiu nechyběla pohodlná křesílka či pohovka ve stylu *Tonight Show* Jaye Lena (v ČT pořad *Uvolněte se, prosím* Jana Krause). A kdo do nich letos usedl?

ZAPOMEŇTE NA ZOHANA

První večerní program zahájil izraelský velvyslanec ve Spojených státech Michael Oren. Ti, kteří jsou zvyklí na izraelskou angličtinu s přízvukem, známým z filmu *Zohan*, byli dost překvapeni. Sympatický padesátník se totiž narodil a vyrostl v New

Jersey a do Izraele odešel jako student. Nastoupil vojenskou službu a jeden čas působil dokonce jako mluvčí izraelské armády. Mezitím ale stihl absolvovat Hebrejskou univerzitu, přednášet na Harvardu, Yale, přispívat do *New York Times* či *Wall Street Journal* a vydat několik knih. Hlavním tématem jeho projevu byla – jako ostatně u dalších řečníků – tzv. Goldstoneova zpráva, jeden z problémů, který dnes hýbe židovským světem.

Rada pro lidská práva OSN pověřila jihoafrického soudce Richarda Goldstonea, aby pro ni vypracoval zprávu o situaci

těchto událostí postoj Ameriky k Izraeli? Tahle otázka visela ve vzduchu i v době konání konference. Zabývala se jí i panelová diskuse, na které vystoupili novinář Jackson Diehl, profesor Robert Lieber a velvyslankyně Wendy Shermanová. Shodli se na tom, že strategické spojení Spojených států a Izraele je neměnné. Co se měnit může, jsou jeho formy, které vycházejí z celkové koncepce zahraniční politiky Bílého domu. Nikdy by to však nemělo ohrozit Izrael.

To potvrdila i ministryně zahraničí Spojených států Hillary Clintonová, která před nabitým sálem prohlásila, že „svazek mezi lidem Spojených států a lidem Izraele je neměnný a neotřesitelný“. Zní to jako fráze, ale ve světě diplomacie je takovýto výrok

velice důležitý. V tomto případě předznamenal fakt, že ledy jsou prolomeny. To se později opravdu potvrdilo. Prvním signálem snad mohla být i velice přátelská a uvolněná atmosféra, plná vzájemných komplimentů a vtípků. Na pódiu totiž mimo ministryně zahraničí usedl, vedle jejích rezortních kolegů Miguela Moratinose ze Španělska (jako předsednické země EU) a Maxima Verhagena z Nizozemska, i Ehud Barak.

MOJŽÍŠ A BERÁNEK

„Ehud měl skoro tolik inkarnací ve veřejně službě jako já,“ prohlásila s úsměvem Hillary Clintonová na začátku svého projevu. Je to pravda: Ehud Barak zastával v mnoha izraelských vládách různé funkce, včetně ministerského předsedy. V Netanjahuově koalici vláde se stal ministrem obrany a jako takový dorazil i do Washingtonu. Je otázkou, zda jeho pozvání na konferenci bylo hlavním důvodem jeho návštěvy. Barak totiž sršel optimismem a byl zjevně ve výborné náladě. Jak se později ukázalo, podařilo se mu rozhybat nepřímé rozhovory s palestinskými představiteli.

Na konferenci představil vizi své vlády o příštím uspořádání na Blízkém východě. Stejně jako předchozí kabinet Ehuda Olmerta, i tato vláda mluví o nutnosti vzniku palestinského státu, respektive o koexistenci dvou států vedle sebe, Izraele a Palestiny. Jak prohlásil premiér Netanjahu, a zde zdůraznil Ehud Barak, po zkušenos- tech z Gazy je více než jasné, že palestinský stát musí zůstat demilitarizovaný. Motivace pro ustavení takového státu není politická, náboženská či vojenská, nýbrž demografická. Natalita izraelské populace

(pokračování na str. 17)

AJC V ROCE 2010

I méně může být více

v Gaze po operaci „Lité olovo“. Zpráva předložená loni v září vyvolává značně rozporuplné reakce. Na internetu dokonce kolovala informace – jak se později ukázalo nepravdivá –, že soudce Goldstone nebyl kvůli ní připuštěn na bar-micva svého vnuka. Proč budí tolik vášní? Snaží se být objektivní za každou cenu, a odsuzuje proto obě strany konfliktu. Michael Oren upozornil mj. i na možné důsledky jejího výkladu. Povzbuzen odsouzením izraelských vojenských akcí, při nichž podle zprávy trpěli především civilisté, rozmísťuje prý nyní Hizballáh v Libanonu šedesát tisíc raket do stanovišť u nemocnic, škol a dalších civilních oblastí tak, aby mohl být v případě odvetného protiúderu Izrael opět označen za válečného zločince.

OBAMA A IZRAEL

Jedna z nejzajímavějších debat se na pódiu odehrála na téma „Obamova administrativa a Izrael“. Americká židovská veřejnost tradičně ve své drtivé většině podporuje Demokratickou stranu a Baracka Obamu obzvláště, přesto však nedávno její určitá část zpozorněla a znervózňela. Stalo se tak po Obamově projevu v Káhiře v červnu loňského roku, kdy vyzval muslimský svět, aby Spojené státy vnímal jako svého spojence. Zároveň doporučil Izraeli, aby změnil svou politiku osídlování Západního břehu. Mezitím však izraelský kabinet pod vedením Bibiho Netanjahua představil svou vizi dvou států. Od té doby pokus o obnovu mírového procesu uvázl na mrtvém bodě a mluvilo se dokonce o jeho krizi. Korunu všemu dalo vyhlášení o další výstavbě ve východním Jeruzalémě, situované přesně do doby návštěvy amerického viceprezidenta Joea Bidena v Izraeli. Mění se snad pod vlivem

CHUKAT (4M 19,1–22,2)

Jak osvědčit skutečnou vyzrálost – a o kolika z nás (pokud vůbec o někom) lze říci, že je skutečně dospělý? Jsem si jistý, že všichni máme někdy pocit, že jsme se ocitli zpět v mateřské školce a řešíme ty „nejvážnější“ situace.

Domnívám se, že odpověď na úvodní otázku lze nalézt ve velmi obtížné halaše Maimonidově, již porozumíme teprve poté, co si pečlivě přečteme naši sidru. Maimonides začíná *Zákony pokání* takto:

„Jestliže člověk poruší jakýkoli příkaz Tóry, ať se jedná o přikázání kladné nebo záporné, ať tak učiní naschvál nebo nedopatřením, jestliže se kaje a odvrací od svého hříchu, je povinen vyznat svou vinu před Všemohoucím, neboť je psáno: ‚Vyznat tedy svůj hřích, jehož se dopustil‘ (4M 5,7); takové je vyznání se slovy. Toto vyznání je pozitivní příkaz. Jak člověk vyznává svou vinu? Řekne: ‚Prosím, Hospodine, zhřešil jsem, spáchal jsem přestupek, bouřil jsem se proti Tobě a učinil jsem to a to. Pohled, stydím se za své skutky. Nikdy už nic takového neudělám.‘“

Maimonides formuluje nezbytnost vnitřního soustředění (*kavana*), a to hlavně v situacích, jako jsou „příkazy srdce“, což je modlitba, pronášení Šma, při smutku, když zemře někdo blízký, a v radosti o svátcích. Čekal bych, že v této kategorii se objeví i pokání, neboť základem příkazu pokání by mělo být zpytování srdce, nejen pouhá slovní formulace.

Maimonidovu textu lépe porozumíme, když se zamyslíme nad pozoruhodným aspektem naší sidry Chukat: Mojžíšovým prohrěškem. Prostý smysl textu je takový: Židé se zase jednou ocitnou bez vody a lají Mojžíšovi a Áronovi: „Proč jste nás odvedli z Egypta? Abyste nás přivedli na toto bídné místo? Tohle není místo pro obilí, fíky, víno ani granátová jablka! Není tu ani voda k pití!“ (4M 20,6) Mojžíš a Áron padnou na tvář před Bohem. Hospodin se slituje a Mojžíšovi poradí: „Vezmi hůl a spolu se svým bratrem Áronem shromáždí obec. Před jejich očima řeknete skále, ať vydá vodu. Vyvedeš jim vodu ze skály, aby obec i dobytek měli co pít.“ Mojžíš s bratrem poté shromáždí své lidi u skály, Mojžíš dvakrát udeří do skály a objeví se bohatý proud vody. Ale Všemohoucí se rozzlobí: „Protože jste mi nevěřili a neprokázali před syny Izraele mou svatost, nedovedete toto shromáždění do země, kterou jim dávám!“ (4M 20, 7–12)

Je zřejmé, že Mojžíšovi došla v té chvíli trpělivost. Po všech zázracích v Egyptě

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Martin de Vos, *Bileám a oslice*, 16. století.

a v poušti jeho lid pořád jen láteřil a remcal, vinil ho z toho, že nezískali Zaslíbenou zemi, a k tomu všemu musel ustát tu ponižující vzpouru Koracha, Datana, Avirama a jejich nohsledů. Mojžíš se rozhněvá, nazve Židy „rebely“, a místo aby ke skále trpělivě mluvil, prostě do ní praští. Možná, že ta rána patřila spíš jeho okolí, tomu věčně nespokojenému stádu. Hospodin Mojžíše obviní z toho, že propásl příležitost posvětit Boží jméno, a jako trest stanoví, že Mojžíš ani Áron nevstoupí do Zaslíbené země. Mojžíš neodpoví a Bible pokračuje další událostí.

Mojžíš ovšem odpoví na jiném místě: ve své řeči na rozloučenou, v níž shrnul zkušenost v poušti, jak ji zaznamenala *Knihy Dvarim*. Zdá se, jako by Mojžíš tuto historii přepsal, nebo jí přinejmenším dodal subjektivní zabarvení. Popis zmíněné události u skály začíná vzpomínkou na hřích zvědů, kteří se vydali do Zaslíbené země, aby se vrátili s těmi nejponuřejšími odhady na její získání. Prorok cituje sám sebe, jak odpověděl bázlivcům: „Odpověděl jsem vám: ‚Nebojte se, nemějte strach! Hospodin, váš Bůh, který jde před vámi, bude před vašimi očima bojovat za vás. Učiní totéž, co s vámi učinil v Egyptě a na poušti. Tehdy jsi viděl, jak tě Hospodin, tvůj Bůh, nesl, jako nosí člověk svého syna, a to celou cestu, kterou jste šli,

než jste dorazili sem.‘ Ani tenkrát jste však nevěřili Hospodinu, svému Bohu, ačkoli vás předcházela na cestě, hledal vám místo k odpočinku a ukazoval vám cestu, kterou máte jít – za noci ohněm a za dne oblakem. Když Hospodin uslyšel vaše slova, rozhněval se a přísahal: ‚Žádný z těchto lidí – nikdo z tohoto zlého pokolení – nespáť tu krásnou zemi, o níž jsem přísahal, že ji dám vašim otcům. Jedině Káleb, syn Jefunův, ten ji spáť; jemu a jeho synům dám zemi, kterou prochodil, neboť se cele vydal Hospodinu.‘ Kvůli vám se Hospodin rozzlobil i na mne. Řekl: ‚Ani ty tam nevejdeš!‘“ (5M 1,22–37)

Je zřejmé, že Mojžíš měl okamžitě poté, co udeřil do skály, vyznat svou vinu před Hospodinem. Namísto toho velký vůdce mlčel – a když vzpomíná, viní Izraelce za to, že on nemohl vstoupit do Svaté země. Jeho logiku naprosto chápeme. Prostě mu vypověděly nervy. Jenže Hospodin po největším z proroků chtěl, aby uznal svou odpovědnost – za to, že vybídl k průzkumné cestě, která skončila fiaskem, za to, že ztratil trpělivost a udeřil do skály. Hospodin chtěl, aby Mojžíš uznal svou vinu; Mojžíš se sice pochopitelně, nicméně nesprávně snaží ospravedlnit.

Co je tedy zkouškou skutečné dospělosti? Podle naší sidry je to zlom, kdy přestaneme obviňovat své rodiče, sourozence, učitele, své okolí, svou společnost za pochybení, jichž jsme se dopustili sami. Bezvýhradné přiznání vlastní viny je jedním z nejobtížnějších lidských skutků – a proto je také Maimonides považuje za esenci pokání.

BALAK (4M 22,2 – 25,9)

„Není žádné věštby proti Jákobovi, není zaklínání proti Izraeli.“ (4M 23,23)

Jaké je poslání našeho týdenního oddílu, který vypráví o tom, jak si Balak najal pohanského proroka, aby proklel izraelský národ – ale ten namísto kletby Izraeli požehná, a to těmi nejpoetičtějšími metaforami? Existují skutečně jedinci, kteří mají schopnost předvídat budoucnost, a měli bychom tyto lidi vyhledávat a ve složitých životních situacích je žádat o radu? A jestliže byl Bileám nadčlověk s hlubokými jasnozřivými schopnostmi, proč Tóra triumfálně zaznamenává skutečnost, že „kromě těch, které pobili v boji, synové Izraele zabili mečem také věštky Bileáma, syna Beorova“ (Jozue 13,22)? A proč náš biblický text klade vedle sebe Bileámovu křehkou poezii a zdánlivě směšnou historku o mluvící oslici?

Domnívám se, že celý oddíl Balak je vlastně studií kontrastů mezi legitimně

získaným proroctvím Mojžíšovým a čarodějnictvím Bileámovým, které nabyt korupcí. Tóra chápe, že existují lidé, kteří se zřejmě narodili se zvláštními schopnostmi: úžasnou tělesnou silou, fenomenální fotografickou pamětí, ostrým zrakem, který pronikne i nejhustším materiálem, úporným soustředěním, které dokáže, že vybuchnou předměty, nebo dokonce zprostředkuje zprávy od mrtvých.

Naši Moudří debatovali o tom, zda uvedené jevy jsou možné, nebo jsou pouhým trikem. Když Bible zaznamenává poslední pokus krále Saula, který se snažil odhalit svůj osud a vypytl se věštkyně z Endóru, zda by mu dokázala získat radu mrtvého Samuela, vědmě se to povede. Předá Saulovi zprávu, že „Hospodin tě i s Izraelem vydá do rukou Filištinů!“ (1. Samuelova, kap. 28). Komentáře se ohledně důvěry v příběh liší: rabejnu Sadja Gaon jej přijímá, zatímco rabi Šmuel Ben Hafni Gaon tvrdí, že čarodějnice Saula podvedla.

V pozdější generaci nazval arcirciracionista Maimonides veškeré výroky, jež pramenily z nadpřirozené komunikace a vnitřního pohledu – včetně psaní a nošení mystických amuletů (kamejot) –, za „falešné a zbytečné“, hraničící s modlářstvím. Na tomto základě zamítá všechna magická zaklínání jako „zcela neužitečná“ i rav Josef Karo, přiznává jim však určitý kladný psychologický vliv na lidi v úzkosti (*Šulchan aruch, Jore dea*, 179, 6). Proti tomu Vilna Gaon oponuje, že filosofické studium Maimonida „zmátlo“ a že existují amulety, zaklínání a možná i komunikace z jiného světa, jež pramení z posvátného. Nejdůležitější názor na problém představil zřejmě rav Šlomo Ben Aderet (Rašba, *Responsa* 548), když musel posuzovat hodnověrnost reba Nissima, který prohlásil, že získal zprávy od andělů; velký talmudista Rašba tvrdil, že božské komunikace příbuzné proroctví je schopen jen člověk, který je ryze moudrý a zbožný, silný a odvážný a také dostatečně majetný, aby své služby nemusel prodávat těm, kdo hledají radu.

Bible zcela jasně varuje, abychom nevyhledávali kouzla ani jasnovidectví (5M 18,9–14). Naši proroci nevynikali v předpovědích budoucnosti, ale spíše vyzývali k morálnějšímu a opravdovějšímu chování; určitě za svá slova nečekali žádnou odměnu. Jedinec, který postrádá řádné – a obtížné – získatelné – intelektuální a duchovní proročké znalosti, není o nic lepší než „mluvící oslice“ v naší sidě. Mojžíš byl prorokem od Boha; Bileám byl čaroděj. Mojžíš hledal Boží pravdu, zatímco Bileám toužil po zlatu a stříbru.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – červen 2010

Staronová synagoga

4. 6.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
5. 6.	sobota	ŠLACH LECHA 4M 13,1–15,14 hf: Joz 2,1–24 perek 3 mincha	20.45 hodin 22.14 hodin
11. 6.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
12. 6.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ KORACH 4M 16,1–18,32 hf: Iz 66,1–24 perek 4 mincha	21.00 hodin 22.22 hodin
13. 6.	neděle	2. den Roš chodeš tamuz	
18. 6.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
19. 6.	sobota	CHUKAT 4M 19,1–22 hf: Sd 11,1–33 perek 5 mincha	21.00 hodin 22.24 hodin
25. 6.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
26. 6.	sobota	BALAK 4M 4,22,2–25,9 hf: Mi 5,6–6,8 perek 6 mincha	21.00 hodin 22.26 hodin
29. 6.	úterý	půst 17. tamuz	1.47–22.00 hodin
2. 7.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
3. 7.	sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3 perek 1 mincha	21.00 hodin 22.23 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

V pátek večer se zde bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

(Maisełova 4, Praha 1)

V sobotu 5. června od 18 hodin studium Maimonidova Mišne Tora (r. Yehudai, K. Goldmann), se'uda šlišit a havdala.

V sobotu 12. června od 10.30 hodin: šachrit – ranní bohoslužba a studium Maimonidova Mišne Tora (r. Yehudai, K. Goldmann).

V pátek 18. června od 18 hodin v restauraci Mánes kabalat šabat a společná večere s rabínem Tomášem Kučerou (pouze pro přihlášené, přihlášky v Bejt Simcha do 10. 6.)

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin,

po bohoslužbě následuje studium týdenního oddílu Tóry s rabínem Yehudaiem.

TROJÍ GHETTO NEEXISTOVALO

Rozhovor s Peterem Demetzem

Foto Karel Cudlín.

Pražský rodák Peter Demetz (nar. 1922) je významným germanistou, odborníkem na srovnávací literaturu a překladatelem české literatury do němčiny. V českém překladu vyšly jeho knihy České slunce, moravský měsíc; René; Praha černá a zlatá; Aeroplány nad Bresciou; Dějiště: Čechy a Praha ohrožená 1939–1945. Po emigraci roku 1948 žil v Mnichově, pracoval v Rádiu Svobodná Evropa, poté odjel do USA, kde působil (nakonec jako profesor) na Yaleově univerzitě. Jeho otec Hans Demetz byl dramaturgem pražského a brněnského německého divadla.

Pane profesore, je to legenda, nebo pravda, že váš otec mluvil nad hrobem Franze Kafky?

To je legenda. Byl ale jedním z organizátorů shromáždění, takové tryzny, která se konala tři dny po pohřbu v Mozarteu. Mluvil o tom, jak Dora Diamantová při pohřbu omdlela a vrhla se do hrobu.

Znali se dobře?

Dobře asi ne, ale chodili spolu Celetnou a povíдали si. Alespoň tak mi to otec vyprávěl. Mě to začalo zajímat až po roce 1945, kdy se vrátili mí kamarádi, kteří strávili válku jako letci v Anglii. Oni se tam s Kafkovým dílem seznámili v převodech skotského básníka Edwina Muira, který Kafku překládal už ve dvacátých letech. Později vedl se svou ženou Willou British Council v Praze, byl tu, když moc převzali komunisti. Muirovi kolem sebe soustředili lidi, kteří obdivovali anglickou literaturu, pořádali přednášky, bylo to zajímavé. Když se vrátil z Anglie můj kama-

rád Ossi Stein, vytýkal mi, že si pořád myslím, že největším zjevem světové literatury je Rilke, ale přitom v Anglii už vědí, že to je Franz Kafka.

Vy jste o něm pak psal disertaci.

Jmenuje se *Franz Kafka v Anglii* a zabývá se ohlasem Kafkova díla v Anglii. Já jsem tam po válce byl a studoval jsem to, pak jsem s tím měl doma problémy, když katedru převzali komunisti. Ale disertaci mi ještě v lednu 1948 uznali.

Jaká byla vůbec poválečná germanistika?

Já jsem začal studovat filosofii a srovnávací náboženství a chtěl jsem i angličtinu. Ale na angličtině bylo úplně narváno, 800 lidí v semináři... Tehdy byli mladí hodně anglofilní, obdivovali Anglii jako zemi svobody a tradice, odkud se vrátila exilová vláda i armáda, pokud nebyla Svobodova.

Tak jsem si řekl, že půjdu někam, kde nebude tolik lidí, což byla germanistika, kterou studovalo snad patnáct lidí. Katedru vedl Hugo Siebenschein. Jednou šel na schůzi na Mariánské náměstí, tam se rokovalo o tom, k čemu je toho času – byl rok 1946 – germanistika. Než odešel, zeptal se mě – Co byste jim řekl třeba vy, k čemu je germanistika? „Abychom mohli číst Marxe a Engelse,“ odpověděl jsem. Nevím, jak pochopil. Ale germanistika fungovala tradičním způsobem, přednášelo se, zkoušelo, někdy k nám chodil Pavel Eisner aj., to bylo samozřejmě zajímavé. Hodně studentů bylo ze západních armád, z židovských rodin, kteří mluvili doma před válkou německy, pak strávili válku v emigraci, jako zmíněný Ossi Stein.

Kdy přesně upadl Franz Kafka v oficiální linii v nemilost?

Už roku 1948. To se na fakultě objevil Pavel Reiman, nepřednášel, ale byl na seznamu přednášek, nebo Arnošt Kolman. Kafka byl odepsán od začátku, protože byl spojován s existencialismem, o kterém se tehdy hodně diskutovalo. Řada studentů chodila na přednášky k Václavu Černému. Ten přednášel o francouzském existencialismu, o Kafkovi ne, protože moc německy neznal. Kafka byl právem pokládán za existencialistického autora.

Reiman přitom později o Kafkovi psal.

Taky Goldstücker... Když jsem přišel roku 1947 do Londýna, hned mi řekli, nejdřív

ze všeho běž na československé velvyslanectví, tam se představíš nějakému panu Goldstückerovi a řekneš, co tady chceš. Tak jsem tam šel, Goldstücker tam seděl jako menší „ouřada“, ale byl nejdůležitějším člověkem na velvyslanectví, protože ho tam poslala komunistická strana. Zeptal se mě, co a jak, já jsme mu řekl o Kafkovi, nikterak se k tomu nevyjádřil, byl velmi slušný.

Jak jste v mládí jako obyvatel Prahy vnímal atmosféru „trojího ghetta“ – opravdu žili Češi, Němci a Židé v určité izolaci, jak psal Pavel Eisner?

Trojí ghetto, to je vynález Pavla Eisnera. Na jedné straně to je výstižný pojem, ale na druhé straně to neexistovalo. Určitě nelze mluvit o nějakém ghettu. Prolínalo se to, každý mluvil s každým, i když věděl, že je z jiné skupiny, žádné oddělení neexistovalo. Ten pojem se vyjímá dobře v literární historii, ale v praxi to tak nebylo.

Jaká byla situace v tomhle ohledu v Brně, kde jste také pobýval?

Ještě lidštější. Jako kluk jsem slýchal, která rodina je židovská, bylo jich hodně a často mluvili německy, hlavně ti bohatší. Já jsem znal rodinu Fischerů, měli vilu se zahradou v Pisárkách. Žil u nich několik let v emigraci Oskar Maria Graf, levičák, slavný bavorský spisovatel, sedával na zahradě, my se s ním bavili.

V textu *Jedno pražské knihkupectví vzpomínáte na své útočiště za války, na knihkupectví ve Vodičkově ulici, kde spolu pracovali Židé, Češi a Němci. Bylo takové místo, v němž panovala solidarita, v Praze za války něčím výjimečným?*

Řekl bych, že takových útočišť bylo víc, po kavárnách a tak. Nevím, jestli bych to nazval solidaritou, byl to praktický život – lidi spolu mluvili, kšeftovali spolu.

V tomhle krámě se prodávaly obrazy Němcům, kteří přišli z Říše. Byly to obrazy Prahy, které předtím patřily židovské rodině, a tam se mohly prodat.

Vzpomínáte mj. na svého přítele Hanse Kolbena...

To byl vážný mladý člověk. Později jsem pochopil, v jaké byl situaci. Jeho otec, továrník a vynálezce Kolben, žádal pro svou rodinu výjimku, aby nepodléhala nacistickým protizidovským zákonům. Někajý čas měli naději, ale nakonec ty výjimky Heydrich zrušil. Ale Hans zkrátka chodil venku bez židovské hvězdy. Pak ho poznal nějaký spolužák, udal ho a odvezli ho do Terezína, zemřel v Mauthausenu. Žil podivným způsobem. Na jedné straně se musel

bát, na druhé straně si myslel, že rodina Kolbenů je privilegovaná. Žili v rodinné vile na Vinohradech, tam jsem často chodil. A rádi jsme chodili do hospody Vikárka na Hradčanech. Tam jsme seděli od čtyř do šesti a kecali.

Věnoval jste se také vlivu Rilkovy poezie na dílo Jiřího Ortena. Setkal jste se s Ortenem v Praze?

Ne, a moc mě to mrzí, protože to byl člověk, který by mě tenkrát chápal. Pochopil by, že jsem velký rilkovský fanda, jako on. On Rilka studoval německy i česky, ačkoli sám říkával, že německy moc nečte. Já četl jen originál. Byl jsem Rilkem poblázněný, chodil jsem po Valdštejnské zahradě a recitoval jsem si. Ale on taky.

Zažil jste na vlastní oči poválečný odsun Němců?

V Praze ano, ale znal jsem spoustu lidí, kteří odsunutí nebyli. Rodinu Färbrovou, nevím, čím se zasloužili za války, a další. Viděl jsem odsun i v pohraničí. Jako student jsem byl asistentem švýcarského žurnalisty Herberta Taubera, který psal pro curyšský *Der Tag*. Byl sympatický tím, že jako švýcarský voják kdysi napsal knížku o Kafkovi. Tehdy to byla důležitá knížka, velmi raná. Seděl v těch švýcarských zákopech, neměl nic na práci, protože Němci nešli, tak studoval Kafku a psal o něm.

Přišel do Prahy jako jeden z prvních švýcarských žurnalistů, bydlel v hotelu Palace, vždycky jsem mu ráno překládal články z českého tisku. Jednou navrhl, že pojedeme do pohraničí. Tam byly všechny ty hrůzy vidět.

Chodíval jste při londýnských studiích ke spisovateli H. G. Adlerovi?

Znal jsem ho už z Prahy. Měl malý byt na Starém Městě, tam nás vždycky zval, skupinku lidí z fakulty. Předčítal nám ze svých spisů, výhradně německy, až se člověk divil, po tom, čím prošel v koncentračním táboře. Byl rok 1946–1947 a on byl tak loajální k německému jazyku, že jsem se jen divil. Uměl česky, ale to ho vůbec nezajímalo. Byl to přísný člověk, měl určité zaměření a od toho neupustil.

V emigraci jste ho vídal?

To bylo totéž. Byl to snad jediný emigrant v Londýně, který nepsal ani trochu anglicky. Znal se s několika exilovými autory německého jazyka, třeba s Canettim. Ale kvůli něčemu se s ním pohádal, a pak už se nebavili.

Existoval nějaký okruh exilových autorů v New Yorku?

Jen málo. Emigrace byla rozptýlená podle povolání a podle zájmů. Jeden čas chodila skupina kolem rozhlasu Svobodná Evropa k Peroutkům, Egon Hostovský tam chodil. Já učil, měl jsem jiné starosti. A taky se nám zdálo, že se to neobrátil. V padesátých letech jsme se scházeli u pana Pospíšila v New Havenu, to byl profesor antropologie, který tady zase učí, zvou ho sem. Tam byly vždycky slavné silvestry, při nichž se scházela emigrace včetně místopředsedy sociální demokracie. Parta lidí, mezi nimi Emil Ransdorf, bývalý předseda Všehrdy, který byl považován za budoucího prezidenta republiky – tedy, kdyby se to obrátilo. Tam jsme se každý rok na Silvestra sešli, bavili se, hráli kohanou.

Myslíte si, že mají čeští autoři druhé poloviny 19. a první půlky 20. století v německé jazykové oblasti a v Americe své čtenáře?

V Americe se moc nepřekládá, protože to je drahé, nakladatelé nechtějí investovat mnoho peněz do neznámých autorů. Překládají se bestsellery, třeba italské autoři. Neznámí autoři výjimečně, pokud není v nakladatelství lektor nebo lektorka češtiny, který to dělá z nadšení. Teď takoví autoři vycházejí většinou na internetu, málokdy jako knížka většího nákladu.

Ani pražská německá literatura se nepřekládá?

Ještě v 60. a 70. letech ano. Také Böll a Grass se překládali, ale to bylo jedno nakladatelství. Pracovala tam lektorka, která měla zvláštní zájem o německou literaturu, peníze tehdy ještě byly. Hodně se mluvilo o Böllovi, protože se diskutovalo o budoucnosti Německa. Tehdy Němci organizovali pro Bölla a Grasse turné po univerzitách a my jsme je vítali, byla to velká sláva, ale spíš politická než literární záležitost, většina lidí měla zájem slyšet něco o současném a budoucím Německu. Teď je to s překlady mizerné. Z němčiny se překládá snad jen Jelineková, z češtiny Škvorčeky, poezie vůbec ne. Je to bída.

Měl kolem sebe v emigraci nějakou skupinu Johannes Urzidil?

On znal hodně lidí, také jsem k němu chodil, měl k naší rodině vztah, protože se vždycky obdivoval buď jedné, nebo druhé z mých tet, nebo mé matce, byl u nás známá firma. Už v Praze jsem četl jeho věci. Na akademickém gymnáziu jsem četl *Goetha v Čechách*. A když, myslím, že roku 1943, vypsal literární soutěž, napsal jsem esej na téma „Goethe v Praze“. Dostal jsem druhou cenu, protože si mysleli, že se to bude hodit, kdyby přišla německá

kontrola – že mají článek o Goethovi. Ale já to celý opsal z Urzidila! Goethe totiž v Praze nikdy nebyl, poněvadž on se práve bál, že když navštíví nějakého Čecha, Němci mu to budou vytýkat, a když navštíví německého funkcionáře nebo politika, bude mu to vytýkat česká strana. Korespondoval s Kašparem Šternberkem a držel se spíš v Karlových Varech, Mariánských Lázních a tak. Ale překládal třeba Hankovy básně.

Urzidil byl nejprve v Londýně, pak se uchýlil do New Yorku, bydlel v malém bytě ve čtvrti Queens. Když se u něj v kumbálu otevřelo okno, bylo odtud vidět moře. Na to byl děsně pyšný.

Když byl prezident Beneš v New Yorku v hotelu Waldorf Astoria, byla recepce a Urzidil tam v koutě osaměle stál. Nikdy se nesmířil s Benešovým rozhodnutím odsunout Němce. Zastával teorie, že je možno Němce převychovat a odsun znamená vzdát se možnosti převychovat značnou část německé menšiny k demokracii. Nikdy se té myšlenky nevzdal. Nejdřív Beneše velmi ctil, viděl jsem v archivu, že mu psal lístečky k Vánocům, ale později už ne. Byl hodně zklamaný.

V nakladatelství Sefer plánujeme vydat knihu vaší první ženy Hanny Demetzové *Dům v Čechách*. Myslíte, že to je dobrý ediční nápad?

Určitě, protože je to autentické. Ona si popřela na to, že tam nemá nepravdu. Měla to taky složité, měla židovskou matku a německého otce, který se po válce dobrovolně vystěhoval, a nechal Hanku, té bylo snad osmnáct, v garsoniéře na předměstí. Starala se o ni úžasně rodina historika Polišínského, která bydlela o dvě poschodí níž.

Proč jste se vrátil ve své poslední knize k tématu Prahy, a to Prahy za nacistické okupace?

Lidé se mě ptali, proč předchozí kniha o Praze končí Masarykovým pohřbem: Vždyť jste tam byl, proč nenapišete, co se dělo za okupace, to je zajímavější, než co se dělo za Václava IV. Tak jsem to napsal. V Americe měla tato kniha slušný ohlas. Ty knihy o Praze se čtou na vysokých školách, když studenti probírají české dějiny, je to taková školní četba.

Liší se nějak české a americké vydání?

České vydání je obohaceno, je tam o padesát stránek víc. Nakladatel chtěl víc vzpomínek. To chápu, veřejné dějiny jsou známé, to není nic nového. Dopsal jsem ještě o Oldřichu Novém, o Eduardu Linkersovi, o filmech, a tak. *(dokončení na str. 18)*

KDYŽ KONČÍ DŮVĚRA

Co si o sobě říkají Američané a Izraelci

Následující text je složen z e-mailové korespondence, kterou si během jara psali dva staří kamarádi, oba spisovatelé a novináři. První, James Risen, přispívá do deníku New York Times, za své investigativní texty získal roku 2006 Pulitzerovu cenu a je autorem knihy Tajná historie CIA a Bushova administrativa. Druhý je Josi Klein Halevi, který píše pro listy The New Republic, Los Angeles Times, přednáší v jeruzalémském Shalom Hartman Institute a je autorem knih Vzpomínky židovského extrémisty (č. 2001) a Na prahu rajske zahrady. V atmosféře krize důvěry mezi Izraelem a jeho dosud nejspolehlivějším partnerem Spojenými státy se rozhodli formulovat, co považují za příčiny současné krize, otevřeně vyslovit „co si Američané a Izraelci říkají o sobě – ale ne sobě do očí“. Doufáme, že jejich (mírně krácená)

korespondence bude zajímavá i pro naše čtenáře (celé znění textů viz www.tnr.com/article/politics/the-tnr-exchange-trust-fall). K tématu viz též komentář Z. Petrůčka Mráz přichází z Bílého domu (Rch 4/2010).

Milý Josi,

někdy na začátku Bushovy vlády jsem se účastnil oběda s izraelským velvyslancem v USA. Docela mě tehdy zaujal sebevědomý tón jeho vystoupení. Nijak se nezdržoval diplomatickými nuancemi a dal najevo, že Izrael, alespoň pro tu chvíli, ztratil zájem o nějaká vyjednávání s Palestinci. Naznačil, že Izrael je připravený vytáhnout padací most.

Nebylo to zas tak překvapivé, protože předtím si Izrael protřpěl sérii intifád. Mě osobně zarazilo něco jiného: že ambasador jako by věděl něco, co já ještě ne, totiž že Bushova administrativa je ochotná, a dokonce přeochoťná tuhle novou tvrdou linii Izraele podpořit. Velvyslanec tehdy ve skutečnosti do sálu plného amerických reportérů signalizoval, že George W. Bush – jehož otec byl k Izraeli tvrdý – tiše, ale rázně změnil dynamiku vztahu mezi Washingtonem a Izraelem, a to způsobem, který se tamější vládě velice líbil.

Bushův přístup k Izraeli se stal brzy poté veřejnou záležitostí a následujících osm let stál Washington po jeho boku, aniž by se jakkoli vměšoval do jeho záležitostí a kladl jakékoli požadavky. George Bush a Dick Cheney pohlíželi na Izrael jako na bezvýhradného partnera v jejich válce proti teroru a při neokonzervativním tahu k šíření demokracie na Blízkém východě. Přičilo se jim zatěžovat takové

Benjamin Netanjahu při jednání s Barackem Obamou v Bílém domě. Foto archiv.

partnerství tím, že by se snažili přinutit Izrael k znovuzahájení seriózního vyjednávání.

Listopad 2008 proto musel izraelskému systému připadat jako šok. Když byl Barack Obama zvolen prezidentem, Izrael už nemohl spoléhat na to, že ho Washington bude chovat jako ve vatičce. Obama začal skutečně usilovat o to, aby se mírový proces znovu nastartoval, a totéž dělala jeho ministryně zahraničí, jejíž manžel byl poslední americký prezident, který prosazoval mír až na hranice možného. George W. Bush se vrátil do Dallasu a koupil si tam nový dům.

Podporu Izraele prosazují v USA obě politické strany, ale Bush tak od základů změnil styl politiky vůči němu, že když teď demokraté požadují skutečný mírový proces, musejí náhle všichni Izraelcům připadat jako Noam Chomsky.

Ale ve Spojených státech dochází ještě k něčemu hlubšímu, co s novou vládou přímo nesouvisí. Bush Američany vyčerpával. Kvůli dvěma krvavým a nákladným válkám v Iráku a Afghánistánu, které se táhnou víc než deset let, je spousta Američanů Blízkým východem totálně unavená. V těch bojích zahynulo zhruba pět tisíc amerických vojáků,

a tak přibývá lidí, kteří by se chtěli z oblasti stáhnout. Krize připravila miliony Američanů o práci, a dokonce o domov a čím dál míň je jich ochotno podporovat miliardové války, do nichž šla Amerika o své vůli.

Když tihle lidé myslí na Blízký východ, myslí tím Irák, Afghánistán a své syny v předních liniích; neuvažují o Izraeli a jeho problémech. Baví se o tom, jestli jsme v Iráku skutečně zvítězili, jestli vyslání dalších jednotek al-Káidu skutečně ohrozí, co dělat s Pákistánem a útočišti teroristů v jeho pohraničních územích.

Pak tu byl problém Íránu a americké a izraelské hledisko se znovu lišilo. Írán údajně pracuje na jaderném programu, ale mnohem bezprostředněji pocítují Američané jeho významnou roli v Iráku. Je fakt, že kdyby se mu zachtělo, dokázal by americké jednotky, které by uvítaly stažení, zcela zničit. Izraelci hledí na Írán a vidí stín nukleární války. Američané v něm vidí důležitého hráče v oblasti,

především v Iráku. Washington se samozřejmě obává nukleárního Íránu, ale většina administrativy v něm nespatřuje existenční hrozbu.

Na závěr: ve Washingtonu už není 11. září 2001. A v tom je celý rozdíl.

Zdravím Tě,

Jim

Milý Jime,

To, že se Obamaova administrativa rozhodla vyprovokovat krizi s Izraelem, je způsobeno tím, že naprosto nepochopila poslední desetiletí blízkovýchodních mírových jednání. Izraelskou deziluzi vůči mírovému procesu nezpůsobilo jen palestinské násilí, které zmiňuješ. Způsobila ji skutečnost, že druhá intifáda vypukla poté, co Izrael akceptoval možnost vzniku palestinského státu. Když Izrael v prosinci 2000 souhlasil s Clintonovými návrhy a na oplátku za to se mu dostalo nejhorší vlny terorismu v jeho dějinách, Izraelci si z dohodnutého uspořádání zoufali. Jedním z výsledků byl téměř totální kolaps izraelské levice, která zvítězila (a ukázalo se, že tragicky) v domácím sporu o neudržitelnosti okupace jen proto, aby prohrála spor o životaschopnost mírové dohody.

Přes veškerou skepsi trvaly izraelské pokusy ukončit okupaci po celou dobu Bushovy vlády. Premiér Šaron nechal vyklidit osady v Gaze, a co následovalo? Rakety, které Palestinci odpalovali z vyklizených osad na izraelské vesnice, které se nacházejí uvnitř hranic z roku 1967. Šaronův nástupce Ehud Olmert nabídl Palestincům ekvivalent sta procent Západního břehu a východní Jeruzalém jako hlavní město. Mahmúd Abbás, palestinský vůdce, prý Olmertovi ani neodpověděl.

Jestliže Obamova administrativa chce pohnout s mírovým procesem, měla by se soustředit na jeho hlavní překážku – to, že Palestinci odmítají směřovat své uprchlíky z roku 1948 do svého palestinského státu. To je pravý důvod, proč palestinští vůdci odmítají izraelské nabídky, vedoucí ke vzniku palestinského státu. Žádná izraelská vláda nebude souhlasit s usazením potomků palestinských uprchlíků na území vlastního Izraele. To by nevedlo k vytvoření dvou států, ale jednoho státu s dvěma národnostmi.

Přesto to vypadá, jako by americká vláda byla přesvědčena o tom, že zatlačí-li dostatečně na Izrael, mírová dohoda bude na dosah. Tohle iluzorní uvažování naprosto ignoruje Hamás a jeho vzestup. A i kdyby nějakým zázrakem Fatah ustoupil v otázce práva návratu pro Palestince, na Izraeli se v podstatě požaduje, aby postoupil Západní břeh a východní Jeruzalém polovině palestinského národa, bez ohledu na to, že současně bude stále válčit s jeho druhou polovinou.

Pro Izraelce i pro Palestince je tragické, že vytvoření dvou států nyní skutečně nehrozí. To ale neznamená, že vyjednávat je zbytečné. V mezidobí je nutné zabývat se řadou věcí – posilovat spolupráci mezi izraelskými a palestinskými bezpečnostními složkami, odstraňovat další izraelské silniční zátarasy, podporovat ekonomický růst Palestinců. Jenže tím, že se Obama soustřeďuje na v současnosti nerealistický cíl ukončit konflikt, blokuje možnost, aby se dosáhlo jiných cílů, které reálně jsou.

Jíme, přístup Izraele k Obamovi si vykládáš špatně. Izraelci nejsou zaskočeni tím, že prezident myslí vážně mírový proces, jak říkáš, ale tím, že jeho úsilí se zdá nebezpečně naivní. Tím, že požaduje, aby se přestalo s výstavbou ve starých židovských čtvrtích východního Jeruzaléma, Obama vytvořil předběžnou podmínku pro vyjednávání, na níž dříve netrvalo ani samo palestinské vedení. Absurdním výsledkem toho bylo, že palestinští vůdci odmítli zasednout k jednání s první izrael-

skou vládou, která skutečně přerušila výstavbu na Západním břehu, i když s předchozími vládami, které na územích stavěly, vyjednávali.

Izraelci nečekají z Washingtonu bezvýhradnou podporu, ale očekávají přátelství. Když Obama žádal zmrazení výstavby na Západním břehu, lidé tady to většinou přijímali jako způsob, jak ověřit jeho předpoklad, že by takový krok mohl otevřít cestu vstřícnějším postojům ze strany arabských zemí. Ale i když se výstavba zmrazila, žádná vstřícnost na oplátku se nekonala. A kde je hněv americké administrativy na arabskou neústupnost? Upřímně řečeno, Izraelci se ptají, zda Americe pod Obamou lze ještě důvěřovat jako spojenci.

Co se únavy z Blízkého východu týká, Jíme, tu chápu. Jenže pokud bude vládní administrativa stále svalovat veškerou vinu na Izrael, blízkovýchodní politika se stáhne do sebe. Izrael se nenechá od nikoho tahat za nos, ani od přátel.

Měj se,

Josi

Milý Josi,

když jsem četl tvou odpověď, zarazilo mě, jak málo jsi pochopil to hlavní z toho, co jsem psal. Takže znovu: Obamova administrativa a americká veřejnost nyní nahlíží na Izrael prizmatem váleky v Iráku a Afghánistánu. Velkou ironií globální války proti teroru, kterou vedl George W. Bush, je, že Spojené státy se tak hluboce zapletly do problémů Blízkého východu a širšího islámského světa, že jim v oblasti vzniklo nesčíslně nových zájmů, které sahají mnohem dál než k Izraelcům a Palestincům, k Západnímu břehu a Gaze. Stejně jako to měli Britové v 19. století, Američané mají nyní celou řadu vzájemně propojené agendy od Levanty až po Střední Asii. Izrael je teď pouhým kouskem strategické skládačky, a i když by to nikdo neuznal, jeho výlučný politický status ve Washingtonu je narušený.

Stalo se to kvůli tomu, že Izrael v podstatě žádá Američany, aby si vybrali mezi tím, co je nejlepší pro Izrael, a tím, co pro americké jednotky bojující napříč muslimským světem. Možná si toho Izraelci nevšimli, ale zprávy o tom, že generál David Petraeus varoval před hrozbou, kterou pro americkou armádu představuje izraelský neúspěch při vyjednávání s Palestinci, měly na Washingtonu drtivý politický dopad. Sám generál proti takovému podání svého komentáře protestoval a *New York Times* zdůraznily, že Petraeus ve skutečnosti řekl Kongresu, že nedostatečný pokrok na Blízkém východě vytváří pro Spojené státy nepřátelské

prostředí. Přes generálovy námitky dal prezident Obama na vědomí, že ano, jeho vláda skutečně vidí jasnou spojitost mezi arabsko-izraelským konfliktem a americkým vojenským angažmá v Iráku a Afghánistánu. Jak psaly *Timesy*, prezident řekl, že vyřešit tenhle spor je „v zájmu samotné národní bezpečnosti Spojených států“. Jestliže tohle spojení – mezi životy amerických chlapců a mírem na Západním břehu a v Gaze – získá v USA širší podporu, pak se veškerá politická dynamika mezi Washingtonem a Jeruzalémem radikálně změní. (...)

Zdravím Tě,

Jim

Ahoj Jíme,

máš pravdu: Izraelci ještě nepochopili novou Ameriku, která vznikla v souvislosti s válkou v Iráku a v Afghánistánu. Možná je to proto, že se bojíme uvědomit si, že Obamova Amerika jako by přijímala zahraniční politiku, která se podobá té evropské. To znamená neustále veřejně kárát Izrael, aniž by se upozorňovalo na Palestince, kteří odmítají řešení dvou států. A za to, že není mír, svalovat vinu na výstavbu osad a nikoli na palestinský odpor k tomu, aby uznali legitimitu Izraele, ať už by měl jakékoli hranice.

Co se týče toho, že Izrael ohrožuje životy Američanů: džihádisté neútočí na americké vojáky kvůli tomu, že Izrael staví v židovské čtvrti východního Jeruzaléma činžák, ale protože tihle vojáci okupují Irák a Afghánistán. (A generál Petraeus navíc to, že by řekl, že Izrael ohrožuje americké vojáky, popírá.)

Je jisté, že kdyby se vyřešil palestinský problém, napětí na Blízkém východě by povolilo. To je stejně v mém zájmu jako v tvém: palestinský problém ohrožuje izraelské chlapce mnohem víc než ty americké. Jsem připravený učinit téměř jakékoli ústupky, které by ukončily tenhle patologický konflikt, pokud bych věděl, že Izrael za to získá bezpečnost a uznání práva na existenci. Ale to je právě ten problém. Většina Izraelců je přesvědčena, že za stávajících podmínek by palestinský stát vyústil v ještě větší terorismus a nestabilitu. Americký tlak nás jen těžko donutí podstupovat riziko, které považujeme za osudové.

(...) V čím větším tlaku se bude Izrael nacházet, tím víc budou jeho nepřátelé v arabském světě a v Iránu v pokušení na nás útočit. Není to náhoda, že s tím, jak se prohlubuje americko-izraelská krize, začínáme nové raketové útoky z Gazy a dokonce miniintifádu v Jeruzalémě. Je to varování, jak džihádisté čtou změnu americké politiky. (pokračování na str. 16)

MÁME NA OKNĚ ŽIDA

Rozhovor s Annou Bikont, autorkou knihy My z Jedwabneho

Vystudovala jste psychologii, ale pracujete jako novinářka. Proč jste změnila profesi?

Když byl v Polsku vyhlášen v roce 1981 výjimečný stav, byla jsem vědeckou pracovnicí na katedře psychologie, ale začala jsem spolupracovat na vydávání ilegálního *Tygodniku Mazowsze*. Dělal jsem to přes osm let, a když pak v roce 1989 vznikl největší polský deník *Gazeta Wyborcza*, všichni jsme ho pomáhali rozjíždět. Mysleli jsme si, že to potrvá jen pár měsíců, než nás nahradí profesionální novináři, ale ta práce nás natolik vtáhla, že už jsme u novin zůstali.

Kdy jste se začala zajímat o polsko-židovské vztahy?

Důkladněji až poté, co jsem si přečetla knihu Jana Tomaszeho Grosse *Sousedé*. Bylo to, jako když člověka něco strašně zabolí. Zasáhlo mě to jako strašná obsese, nepřetržitě jsem na to myslela. Vydala jsem se do Jedwabneho, protože jsem chtěla psát o městečku, které je po šedesáti letech konfrontováno se svým zločinem. Napsala jsem několik reportáží, ale pořád jsem se do těch míst vracela, absolvovala jsem stovky setkání, rozhovorů. Nakonec jsem se čtyři roky nezabývala ničím jiným, jen tím, co se stalo v Jedwabnem, a dalšími zločiny.

Jaký měla Grosseova kniha *Sousedé* v Polsku ohlas?

Vyvolala největší diskusi od chvíle, kdy jsme získali svobodu. Nejbouřlivější, ale také nejcitlivější: zjištění, že právě tohle se stalo tématem nejzásadnější debaty, překvapilo i mě samotnou. Na jedné straně se hodně poukazovalo na odporný polský antisemitismus. Obyčejně dotyčná osoba, je jich hodně, začne říkat: „Já nejsem antisemita, moje rodina zachraňovala Židy, ale...“ a už je jasné, co bude následovat. Taký jsme ale byli svědky velké otevřenosti. Předtím se u nás totiž o tom, že existují Židé, nemluvalo. Navzdory tomu, že před válkou představovali třetinu obyvatel Varšavy a 50 až 60 % obyvatel mnoha měst a městeček. O tuto historii se začali zajímat hlavně mladí lidé, protože o tom vůbec nic nevěděli. Také v Institutu paměti národa se začaly vyšetřovat různé zločiny vůči Židům, které spáchali jejich sousedé Poláci. Takže Grosseova kniha v Polsku mnoho změnila.

Za komunistů se v Polsku o židovské problematice nemluvalo?

Tenkrát bylo všechno přece rozdělené na třídy, byli dělníci, rolníci a vykořisťovatelé. Židé nebyli k ničemu potřební, a tak se o nich nemluvalo, jako kdyby neexistovali. Ani v tak turisticky přitažlivých místech, jako je Kazimierz, což je typické, krásné a vcelku zachovalé židovské městečko, nebylo nikde slovem zmíněno, že tam žili Židé.

Ve Varšavě přece existovalo Židovské divadlo, to byl dost unikátní jev...

Říkalo se o něm, že to je velice špatné divadlo, hrálo se v jidiš, tomu nikdo nerozuměl, občas tam chodily povinně školy, ale jinak to byl pro Poláky takový divný folklor.

Známe už všechno o zločinech, které páchali Poláci na Židech za války?

Tak strašný zločin jako v Jedwabnem, kde byla celá židovská obec polskými sousedy

Památník v Jedwabnem. Foto archiv.

upálena (totéž se stalo i v sousedním Radziłowě), se už pravděpodobně jinde v Polsku nestal. Historici z Institutu paměti národa už na nic podobného nepřišli. Ještě se ale úplně všechno neví o jednotlivých vraždách Židů. Poláci je zabíjeli ze strachu, z touhy zmocnit se majetku, nebo jen proto, že to bylo beztrestné. Tohle teď historici začali zkoumat a podle mě to bude další velký objev, protože takových vražd bylo opravdu hodně.

Nakolik je zmapován jev opačný, kdy Poláci Židům pomáhali a někdy je i zachraňovali, ale o svých činech nemohli za komunistů otevřeně mluvit?

Nedá se říci, že se o tom nemluvalo, případy pomoci Židům se za komunistů připomínaly, když bylo potřeba použít protizhidskou, protisionistickou propagandu.

Říkalo se: Vidíte, jak jsou Židé nevděční, Poláci jim pomáhali, a oni... Jinak se ale o Poláky, kteří pomáhali, nikdo nezajímal, natož aby je vyznamenávali. Teprve Jad vašem po nich začal pátrat a pozornost k nim se obrátila až v nezávislém Polsku. Po vydání Grosseovy knihy se ale ukázalo, že mnoho z nich o té pomoci nechce mluvit pod svým jménem. Hodně lidí o tom nikdy nevyprávělo sousedům, dokonce ani rodině. Báli se. Fakt, že se zachránci necítili ve vztahu k místní společnosti bezpečně, že nemohli přiznat, že Židy zachraňovali, to byl pro mě také šok.

Teď se zdá, že se leccos ve společenské atmosféře změnilo: o Spravedlivé mezi národy, tedy o lidi, kteří pomáhali Židům, začal být zájem. Dochází k tomu, ale teprve po mnoha letech, dřív tomu tak nebylo, a zachránců už není mnoho naživu...

Jak se změnila situace od okamžiku, kdy vyšla vaše kniha *My z Jedwabneho*?

O tom tématu se hodně diskutovalo už dřív, protože předtím vycházely v *Gazetě* moje články, které vyvolaly neobyčejně bouřlivé a nepřívznivé polemiky. Poté, co kniha o Jedwabnem vyšla, diskuse se už trochu posunula a měla jsem kupodivu hodně pozitivních ohlasů, dopisů, setkání. Přicházeli zejména mladí lidé, kteří říkali, že se teď poprvé dozvěděli o Židech, že se seznamují s historií míst, kde žili, že se o tom učí. Stalo se tedy něco jiného, než jsem se obávala. Na setkání přicházejí lidé, kteří se najednou dozvěděli šokujícím způsobem, že v Polsku existovala velká židovská kultura, a začali se o ni zajímat. Zdá se, že je jich opravdu hodně.

Zejména v místech, kde se staly největší zločiny, v podstatě už žádní Židé nežijí, takže antisemitismus tam existuje jakoby v prázdném prostoru. Čím to je?

No ano. Antisemitismus v podstatě vůbec nepotřebuje Židy. V Polsku je to ale, zdá se mi, jinak než v ostatních zemích. V „polské duši“ je potřeba nějakého odlišení od „duše židovské“. Tamto jsou Židi, tohle jsme my – to byla důležitá složka polské identity. Být něčím jiným, než jsou Židi. S tím souvisí antisemitismus spíš skrývaný: jsou cizí, nejsou to naši lidé, netvoří součást polské kultury. Když se zjistí, že velký polský básník, například Julian Tuwim, byl Žid, vždycky se najdou radní, kteří protestují proti tomu, aby se po něm pojmenovala ulice. Tohle existuje dodneška, ten pocit cizosti vůči Židům, kteří spolu vytvářeli polskou kulturu, ale do té kultury nejsou přijímáni. To přesvědčení je v Polsku

hluboce zakořeněno a předávalo se z generace na generaci. Objevuje se to například v hovorovém jazyce, kde existuje množství narážek, obrátů a rčení, v nichž je Žid zmiňován v urážlivém kontextu. A lidé je běžně používají, aniž si uvědomují tu urážku.

Zdá se mi, že Poláci jsou antisemitismem prodchnutí a že ještě dá hodně práce, aby se toho zbavili. Dost se toho dělá už dneska a taky možná mladí lidé něco změní. Ale právě oni připomínají: babička říká to, dědeček tamto, například když se pták vydělal na okno, dědeček říkal: Máme na okně Žida. Nebo babička nás jako dítě strašila: Když nebudeš spát, zabije tě Žid! A tak podobně.

Je možné si představit, kolik je v Polsku lidí, kteří jsou úplně, částečně nebo jen zcela vzdáleně židovského původu?

Říká se, že v Polsku může být 20–30 tisíc Židů, ale v „národních anketách“ se jich ke svému původu hlásilo jen tisíc. To také o Polsku něco vypovídá: tvrdí se, že se otevírá světu, ale zároveň se tu může uspořádat anketa, v níž se nesmí uvést, že se cítíte současně Polákem i Židem. I u nás doma proběhla diskuse na téma, co vlastně jsme – já a jedna dcera jsme napsaly, že jsme Židovky, druhá dcera napsala, že je Polka. Člověk tu stojí před absurdní volbou: vždyť přece já jsem Polkou i Židovkou, a když mi nařizuje vlastní stát, že musím volit jen jedno, je to velice divné.

A zároveň u nás po celou dobu žijí lidé, kteří se bojí židovský původ přiznat. Byla jsem například na setkání členů sdružení Děti holokaustu. Říkali mi, že když chodí na své schůzky, tak svému okolí řeknou třeba, že jdou na pravidelnou partii bridže se spolužáky, nikdy se nepřiznali ani manželovi, ani dětem, aby jim nekomplikovali život. Takže u nás dodnes existují lidé, kteří skrývají své židovství i před nejbližšími členy rodiny.

V posledních letech se téma polsko-židovských vztahů začíná objevovat v polské literatuře, hlavně v dramatu: jen namátkou připomínám například *Naši třídu Tadeusze Słobodzianka* nebo *Starostu Małgorzaty Sikorské-Miszczuk*.

Je toho hodně. Právě Tadeusz Słobodzianek vede každý rok v létě dva týdny dílny pro dramatiky, herce, režiséry. A jednu z dílen připravil nedávno na téma polsko-židovských vztahů. Vzniklo pak pět her s židovskou tematikou, které se hrají ve Varšavě i v oblastech. To téma se dneska objevuje v literatuře a v dramatu často, zdá se tedy, že existovalo někde pod povrchem a teď se vynořilo jako aktuální a důležité ve společnosti i v umělecké sféře. **JÍŘÍ VONDRÁČEK**

(O knize *Anny Bikont* viz *Rch* 3/2010.)

TEREZÍNSKÁ DEKLARACE V PRAXI

Národní galerie: Židé se v roce 1940 neměli čeho bát

Zakrátko tomu bude rok, co se v Praze za účasti 46 států konala *Konference o osudu majetku obětí holocaustu*. Třicátého června byla završena Terezínskou deklarací, slavnostním prohlášením, v němž se mimo jiné hovoří o „důležitosti navrácení komunitního a individuálního majetku náležejícího obětem holocaustu“. Jak se v deklaraci dále praví, „účastnické státy požadují vyvinout veškeré úsilí k napravení ... konfiskací, nuceného prodeje a prodeje pod nátlakem, jež byly součástí perzekuce nevinných lidí, z nichž převážná většina zahynula bez dědice“.

Naplnění uvedené výzvy, která vlastně jen slavnostně opakuje, co je u nás zakotveno v zákonu o restituci židovského majetku z roku 2000, pak konkrétně vypadá třeba takto. Úspěšný židovský podnikatel Richard Bloch z Hartmanic na Šumavě se po okupaci v březnu 1939 rozhodl s celou rodinou emigrovat. Prodej sbírky obrazů přitom mohl jemu i jeho blízkým usnadnit život v zemi, která by je přijala. V té době ještě někteří Židé mohli, byť s obtížemi, zemi opustit. Tak odjela i rodina Richarda Blocha, ovšem bez dvou svých obrazů: Pokud chtěli vyvézt ostatní, museli jimi uhradit vývozní povolení. Bylo přitom zvykem, že hodnota takových darů dosahovala až 20 % odhadní ceny vyvážené sbírky, takže se jednalo o významnější díla. Ta z Blochovy sbírky ještě v roce 1939 obohatila kolekci Národní galerie.

Když syn Richarda Blocha Walter, žijící v Německu, požádal před dvěma lety o navrácení uvedených obrazů, Národní galerie to odmítla. Prý „šlo o typický projev dobové praxe darů za vývozní povolení“, čemuž je třeba rozumět takto: Stejně prakticky panovaly již před válkou a ani jejím počátkem se podle Národní galerie vlastně nic nezměnilo.

Richard Bloch s rodinou však ze země neodjížděl tak, jako snad před okupací jiní lidé. Blochovi nejeli na výlet do ciziny, ani se jim z ničeho nic neznechutilo žít v Čechách. Museli z rodné země pryč, protože jim v nenávislné antisemitské atmosféře šlo jako Židům o život. Prchali a v nejistotě věděli jen jediné: Není kam se vracet.

PAN BLOCH MÁ SMŮLU

Tomuto náhledu dal loni za pravdu Obvodní soud pro Prahu 1 a nařídil obrazy Walteru Blochovi vrátit. Národní galerie se odvolala a přitom, což je vskutku ostud-

né u kulturní instituce tohoto jména, v písemném vyjádření vyslovila názor, že Židé byli v nebezpečí života až od roku 1940. Jinými slovy: S hitlerovci v ulicích se Židé neměli čeho bát.

Národní galerie dala současně ještě jinak najevo, že Walter Bloch od ní žádnou vstřícnost v duchu zákona a Terezínské deklarace očekávat nemůže: Obrátila se totiž za ministerstvo kultury se žádostí, aby dvě díla, která chtěl pan Bloch restituovat, nechalo prohlásit za kulturní památku. Ministerstvo vyhovělo, a tak když minulý měsíc Městský soud v Praze zamítl odvolání Národní galerie proti verdiktu nižší instance, dostal tím sice Walter Bloch naději, že se rodinných obrazů dočká, ale coby české kulturní památky si je nejspíš stejně nebude moci domů odvézt. A kdo ví, Národní galerie možná půjde ještě dál a ve snaze prokázat, že po březnu 1939 neměli Židé důvod utíkat z protektorátu, podá dovolání k Nejvyššímu soudu. Proč to nezkusit? Třeba jí obrazy zbytečně prchajícího pana Blocha nakonec přece jen zůstanou.

LEO PAVLÁT

(*Psáno pro Roš chodeš a Rádio Česko.*)

Z pohledu práva je na postupu Národní galerie v popsaném sporu zarážející skutečnost, že ve snaze zpochybnit oprávněnost restitučního nároku pana Blocha Národní galerie ve svých vyjádřeních překrucuje obecně známé historické skutečnosti a uvádí zjevné nepravdy a tím přímo porušuje povinnost obrazy bezúplatně vydat na základě výzvy oprávněné osoby, kterou jí ukládá speciální restituční předpis, zákon č. 212/2000 Sb. o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holokaustem.

Takovým jednáním Národní galerie v Praze porušuje dále i povinnost upravenou zákonem č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, povinnost využívat majetek státu účelně a hospodárně k plnění funkcí státu.

Národní galerie Praze brání naplnění vůle státu vyjádřené zákonem napravit majetkovou křivdu způsobenou v období holokaustu. Národní galerie tak svým jednáním bohužel prodlužuje trvání majetkové křivdy z období holokaustu.

MGR. LADISLAV PROŠEK

(*Autor je advokát, zastupuje pana Waltera Blocha v jeho sporu s NG v Praze.*)

POHLEDNICE Z BENÁTEK

Na návštěvě v synagogách Ghetta Nuovo

Na severozápadním okraji benátské čtvrti Cannaregio je přístav, odkud vyplouvají čluny k ostrovům San Michele, Murano, Torcello či Burano. Původně to bývala

osídlení nevzniklo ve městě, ale na soušedním ostrově jménem Spinalunga, který byl od poloviny 13. století podle početného židovského sídliště nazýván *Giudecca*.

Ghetto Nuovo z ptačí perspektivy. Foto archiv.

čtvrť řemeslníků a obchodníků, zejména cechů textilní výroby, kde najdeme i Casa del Tintoretto, dům rodiny slavného benátského malíře Jacopa Tintoretta (barvíře) se sochami tří Maurů. Hranice mezi čtvrtí Cannaregio a Lagunou nebyla dlouho přesně vymezena a tvořily ji močálovité pozemky, na jejichž odvodnění a zpevnění se začalo pracovat teprve v 16. století. Dnes tuto oblast tvoří tři dlouhé pruhy půdy s chodníky podél kanálů, za nimiž uprostřed čtvrti leží na samostatném ostrůvku benátská židovská čtvrť – Ghetto Nuovo. Dnes je to jedna z neklidnějších obytných čtvrtí v Benátkách. Turisté sem zamíří zřídka a většinou právě do ghetta. Přes svou odlehlost je ghetto dobře dosažitelné ze severního přístaviště Sacca della Misericordia, pěšky po Fondamente della Ormesini nebo přímo lodí z Canale di Cannaregio.

V BEZPEČÍ OSTROVŮ

Židé v Benátkách žijí přinejmenším od 10. století, ve větším počtu ale přicházeli teprve během 13. století poté, co Benátská republika dobyla Konstantinopol a ostrovy v Levantě. O něco později sem pak směřovali i z Německa, kde byli stále častěji vyháněni ze svých starých obcí. První trvalé

osídlení nevzniklo ve městě, ale na soušedním ostrově jménem Spinalunga, který byl od poloviny 13. století podle početného židovského sídliště nazýván *Giudecca*. V roce 1386 Židé dostali od vlády také pozemek na Lidu, který od té doby užívali jako své pohřebiště, dnes patří k nejstarším židovským hřbitovům v Evropě.

Přístup do vlastního města měli Židé tehdy omezený. Výjimku tvořili zejména lékaři, kterým Benátčané přes občasné zákazy léčení křesťanů vždy dávali přednost. Bankéři zpočátku směli otvírat své směnárenské stánky pouze na pevnině, v Mestre, usazovat se v samotných Benátkách mohli poprvé až roku 1366, ale o třicet let později museli Benátky opustit v důsledku sporů s křesťanskými směnárníky (mohli však město navštěvovat vždy na dva týdny). Tehdy také bylo Židům nařizováno nosit zvláštní označení: žlutý kruh, později žlutý nebo červený klobouk. Nová vlna přistěhovalců do Benátek se objevila po vypovězení Židů ze Španělska (1492) a Portugalska (1496), po nich přišlo mnoho španělských a portugalských *marranos*, kteří byli v Benátkách zpočátku přijati přátelsky. Nejvýznamnějším z nových příchozích byl známý kabalista Izák Abrabanel, který v Benátkách strávil

poslední léta svého života. Nejvlivnějším členem židovské obce byl tehdy Anselmo del Banco neboli Ašer Mešullam, který je považován za skutečného zakladatele benátské židovské obce. Židé žili tehdy roztroušeně v jednotlivých farnostech v centru Benátek, zejména v okolí trhů v oblasti Rialto.

V roce 1516 řešila benátská vláda (jako už vícekrát předtím) otázku, zda mají být Židé po uplynutí dočasného povolení k pobytu vypovězeni, a rozhodla, že směji zůstat. Jejich sídliště však mělo být od té doby omezeno na malý zanedbaný ostrov ve tvaru nepravidelného pětiúhelníku, obestavěný v 15. století patrovými domy po obvodu, ležící uprostřed okrajové čtvrti Cannaregio. Místo se jmenovalo Ghetto Nuovo („Nová slévárna“), odtud slovo ghetto jako pojmenování pro uměle uzavřenou etnickou nebo náboženskou enklávu, které vešlo do světového slovníku. Ghetto Nuovo bylo nově spojeno jedním mostem na severu s Fondamento San Girolamo a druhým na jihu s Ghettem Vecchio („Starou slévárnou“). Dne 27. března 1516 dóže vyhlásil, že se všichni Židé musí do ghetta přestěhovat. Vstupy do okolních kanálů byly zazděny a vchody u mostů opatřeny branami, zavíranými po západu slunce.

GHETTO NUOVO

Ghetto Nuovo bylo založeno pro 600 obyvatel, koncem 16. století jich tu však žilo již kolem 2000. Prostor byl omezený, nemohl se rozšiřovat jinak než dalším zvyšováním malých domů, které je místy pro zdejší zástavbu charakteristické dodnes (úzké šestiposchodové „mrakodrapy“). Do vysokých podlaží se vkládaly další stropy, takže v nízkých místnostech se dalo sotva stát, nejednou se takto rozšířené stavby zřítily, protože základy nebyly pro takové zatížení plánovány. V ghettu, z něhož mohli Židé vycházet pouze ve dne, byli nejbohatší Židé činní jako bankéři a směnárníci nebo obchodníci, kteří udržovali živé obchodní spojení s Orientem; mnozí

Bankéř Norsa s židovským znamením, 16. stol.

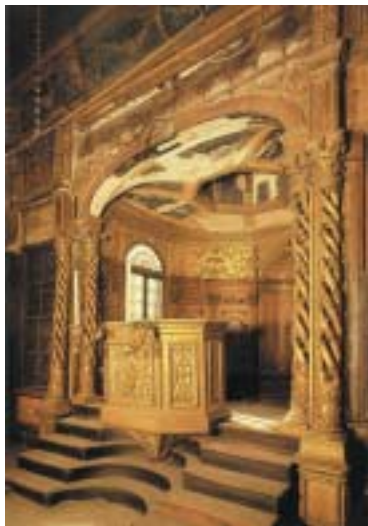
z nich zakládali společnosti v partnerství s křesťanskými kupci. Bylo zde k dostání exkluzivní zboží z Orientu, obchodovalo se se šperky, vzácnými kovy, orientálním textílem, další Židé pracovali v hebrejských tiskárnách nebo působili jako vážení lékaři, ti chudší se věnovali podomnímu obchodu. Křesťané přicházeli do ghetta navštívit židovské banky, lékaře nebo obchody s kořením, šperky a vzácnými látkami.

V 16. století byly v ghettu postaveny nádherné synagogy a ješivy, některé vlastnily rodiny známé svým bohatstvím a učeností. Tyto modlitebny, které byly postupně

přestavovány a zařizovány, jsou cenným svědectvím života a kultury ghetta, zejména v období jeho největšího rozkvětu v 17. a 18. století. Zvenčí většina synagog není nijak nápadná, s výjimkou vysokých půlkruhovitě zakončených oken, zatímco uvnitř jsou bohatě vyzdobeny a díky tomu se staly známou pozoruhodností Benátek.

MUSEO EBRAICO

Když po obloukovém mostu vstoupíte na Campo di Ghetto Nuovo, na první pohled si uprostřed fronty úzkých vysokých domů všimnete menšího domku se vstupem do Museo Ebraico, které bylo založeno v roce 1955. Prohlídka proslulých benátských synagog je možná jen s průvodcem a začíná vždy o půl, takže máte ještě čas i na prohlídku zdejších sbírek. Nepříliš rozsáhlá expozice v patře je věnována historii zdejší židovské obce a jejím významným osobnostem (mezi nimi figuruje také učený Josef Delmedi-

Scuola Canton, bima ve výklenku. Foto archiv.

go) a ukázkám proslulého benátského hebrejského knižtisku. V dalších místnostech najdete v širokých vitrínách převážně sefardské ozdoby na Tóru – stříbrné koruny (*atarot*), nástavce, štíty a ukazovátka, ale také přenosné schránky na Tóru, zvané *tiky*, věčná světla, šofary, tality a svitky Ester. Další místnost tvoří jakousi pokladnici stříbrných i bronzových menor, chanukij, šabatových svícňů, kořenek, pohárů na kiduš či sederových mis a amuletů. V největší místnosti je umístěna sbírka textilu – vyšívávaných opon a pláštíků na Tóru ze vzácných látek, ale také aškenázských povijanů a částí dětských oděvů. V poslední malé místnosti najdeme několik bohatě zdobených ketub a obrazů benátských Židů v historických kostýmech ze 16. až 18. století. Ačkoli předměty nejsou ve vitrínách příliš didakticky uspořádány, prohlídka je o to zajímavější: v obou velkých místnostech muzea po celou dobu návštěvy seděly na zemi skupiny školních dětí, které s velkým zaujetím naslouchaly vyprávění svého učitele o židovských svátcích a historii.

SYNAGOGY A ŠKOLY V GHETTU NUOVO

Nevelké skupinky turistů ze všech konců světa se ujímá mladý průvodce, za nímž stoupáme po úzkém schodišti vzhůru do

nejstarší synagogy, zbudované stejně jako ostatní z nedostatku místa a zákazu stavby volně stojících synagog v posledním – pátém – poschodí úzkého domu. Scuola Grande Tedesca byla založena v roce 1528 na nepravdělném půdorysu a v 18. století doplněna bohatě vyřezávanou a zlacenou oválnou ženskou galerií na sloupech, která v elegantní elipse obíhá celý prostor sálu. Postavili si ji němečtí Židé, kteří uprchli do Itálie ve 13. a 14. století před hrozícími pogromy. Stěny zdobené malovaným mra-

morem jsou zakončeny pod galerií římsou, na níž je po obvodu sálu vepsán text celého Desatera. Staré vyřezávané lavice jsou stejně jako v ostatních zdejších synagogách rozmístěné v řadách podél bočních stěn a obrácené v úzkém prostoru proti sobě, což vzbuzuje dojem přívětivé intimity. Podlaha je ozdobena čtyřmi velkými kruhy s osmicípou hvězdici, strop s lustry vymalován zlatým barokním ornamentem.

Ve vedlejším domě v rohu náměstí je Scuola Canton, druhá zdejší synagoga aškenázského ritu, založená v roce 1531 pro komunitu původem nejspíše z jižní Francie. Také tato nejmenší z benátských synagog má aron ha-kodeš a bimu umístěny proti sobě, přičemž vyvýšená pozdně renesanční bima je umístěna v samostatném přístavku s okny po stranách a malou kopolkou nad šulchanem, který osvětluje a otevírá směrem k nebesům. Jaký je původ této dispozice, není zcela jasné, snad souvisí s podobným uspořádáním synagog v Carpentras a Cavailonu. Předčítání z vyvýšené a osvětlené bimy v každém případě dosahuje výrazného akustického i optického efektu. Tři řady starých lavic stojí proti sobě podél delších stěn, na nichž jsou rokokové malby s biblickými výjevy. Synagoga se dnes užívá zejména pro svatební obřady a jiné slavnostní příležitosti.

O jeden dům vpravo je pěti vysokými okny nápadná Scuola Italiana, založená v roce 1575, dnes v soukromém domě, a proto turistům nepřístupná. Sloužila komunitě domácích Židů, kteří přišli do Benátek z Říma a z jihu, kde byli rovněž vystaveni pronásledování; oficiálně nebyli uznáváni jako samostatná skupina, pouze jako součást „německého“ národa, patřili také k nejméně komunitě v ghettu.

Italská synagoga je prostornější než obě aškenázské a má téměř čtvercový půdorys s aronem ha-kodeš a prostornou bimou, vyvýšenou o 8 stupňů nad úroveň modlitebny a vystupující ze stavby do zvláštního polygonálního přístavku s otevřenou lucernou nad šulchanem, která prý zachycuje poslední paprsky slunečního svitu. Jako jediná výzdoba jsou tu po stranách aronu a bimy čtvercová pole s vepsanými biblickými citáty. Strop je zdoben plastickým zrcadlem uprostřed a kruhovými terčí pro menší lustry po obvodu.

GHETTO VECCHIO JE ZA ROHEM

Vedle tří hlavních synagog bývaly v Ghetto Nuovo další studovny a modlitebny, z nichž některé pocházely až ze 17. století, z doby, v níž ghetto zažívalo největší rozkvět. Scuola Cohanim se nacházela u mostu do pozdějšího Ghetta Novissimo, ale byla zbořena na konci 19. století. Scuola Mesullanim stávala u druhého mostu do Ghetta Vecchio, byla rovněž zbořena a její zařízení přeneseno do vedlejší menší budovy, kde se nachází mikve. Právě kolem ní budeme pokračovat v naší prohlídce be-

Aron ha-kodeš ve Scuola Spagnola, Ghetto Vecchio. Foto archiv.

nátských synagog do Ghetta Vecchio, k jehož návštěvě vás někdy příště možná zase pozveme. Z Ghetta Nuovo, na jehož prostorném náměstí si nyní hrají a pokřikují školní děti, je to jen pár kroků.

ARNO PAŘÍK

Peter Demetz

O OTCI A O DIVADLE

*Ve své poslední knize Praha ohrožená 1939–1945 se spisovatel, překladatel, germanista a jeden z posledních přímých svědků života v multinationální předválečné metropoli PETER DEMETZ (nar. 1922) opět vrací k tématu svého rodného města. Tentokrát zpracoval jeho osudy v době nacistické okupace, kterou prožil jako syn židovské matky a otce, jehož rodina patřila k ladinské menšině v Jižním Tyrolsku, v poloilegalitě a posléze v táboře pro židovské míšence. Pro české čtenáře budou asi nejzajímavější autorovy vzpomínky na jeho blízké, na přátele, na řadu známých i méně známých osobností kulturního života, které osobně poznal. (Naše ukázka je pro potřeby *Reh nepatrně krácena a upravena.*)*

O otci se mi nepíše lehkou rukou. Jakmile si připomenu, co si od života sliboval a kolik mu toho zůstalo, když jeho naděje rozbily napadrté okolnosti, neřkuli přímo historie sama, moje otázky, pochybnosti i obdiv zabarvuje melancholie. Naprosto ho chápu, proč chtěl své rodině uniknout, i když s téměř nábožensky tvrdošijnou věrností podporoval matku po celý její život (který v dlouhé šedé sukničce a růžencem u pasu trávila v kuchyni, kde si ladinsky brblala) a snažil se pomoci sestřím a bratrům snášet těžký úděl. Jako jiní utíkají k cirkusu, jeho v mládí oslnil báječný svět divadla, takže zřejmě ani nečekal, až bude mít maturitu, šel se představit Heinrichu Tewelesovi, zkušenému kritikovi a řediteli pražského Německého divadla, a když mu předstíral svou dramaturgickou koncepci, byl namířené přijat.

Samozřejmě psal verše, dychtivě četl všechno, co uveřejňovali progresivní spisovatelé v Berlíně (pražské německé spisovatele považoval za příliš konzervativní), a pod bdělým okem Tewelese a Theatervereinu, který sdružoval pilně pražské německo-židovské společnosti, seznamoval nedůvěřivé diváky s novou expresionistickou tvorbou. Roku 1916 Tewelese přesvědčil, aby ctihodné Stavovské divadlo uvedlo několik nových komorních činoher, a na obranu svého dramaturgického počínu začal vydávat *Blätter der Prager Kammerspiele*. Zajímalo by mě, jak dalece byl informován o svém odvážném protějšku Karlu Hugovi Hilarovi, jenž na české straně netradiční německou dramaturgií vzniklou po roce 1914 inscenoval na Královských Vinohradech.

OTEC VEŠEL DO HISTORIE

Třebaže poklidná pražská německo-židovská buržoazie měla ráda divadlo a la Arthur Schnitzler, otec nedbal a vešel do historie tím, že jako první uvedl *Syna* od Waltera Hasenclevera, který se stal mluvčím celé své nespokojené generace. Mladý režisér neohroženě pokračoval většinou dramata Franka Wedekinda a navzdory své-

Svatební fotografie rodičů Petera Demetze, 1920.

mu nelichotivému názoru na Maxe Broda uvedl jeho nový kus. V rámci pionýrských experimentů v říjnu 1919 scénicky ztvárnil drama *Tanja*, téměř mystickou hru o revolučním Rusku, kterou napsal Ernst Weiss a ve které hrála hlavní roli jeho manželka Rahel Sanzarová. Potom představil několik dalších Hasencleverových her, v nichž překvapivě využil novou techniku inspirovanou filmem.

Nějaký čas s ním spolupracovali Georg Wilhelm Pabst (později podle všeobecného mínění nejlepší německý filmový režisér) i prominentní osobnost rakouského a německého hudebního a zejména operního života, skladatel a dirigent Alexander Zemlinsky, jenž pražské publikum seznámil s hudbou Arnolda Schönberga a také brněnského rodáka Ericha Wolfganga Korngolda, který se později proslavil v Hollywoodu jako skladatel filmové hudby.

Mne zase seznámil s literaturou, ale až po letech jsem si začal uvědomovat, že přehled, který mi zprostředkoval, byl silně poznamenán jeho osobním názorem. Formoval se v době, kdy pražské německé písemnictví tvořilo výrazný konglomerát nejrůznějších žánrů, zájmů a zabarvení, zvaný „pražská škola“, která je dnes

tématem mnoha seminářů, studií a disertací, ačkoli to vlastně žádná škola nebyla, protože k ní patřili spisovatelé, jež nespokojoval žádný konkrétní program či prohlášení. Otec je do jednoho znal, a kdykoli o nich hovořil, přidával k osobitému hodnocení všelijaké pikantní podrobnosti.

Zcela zřetelně si vybavuji, že velice obdivoval expresionistické verše Franze Werfela a rád z paměti recitoval básně z jeho whitmanovské sbírky *Der Weltfreund* (1911, česky *Přítel světa*, 1965). Nikdy však neopomněl dodat, že Werfelův zámožný otec, který vyráběl rukavičky pro jehož vyšší vrstvy pražské smetánky, vyvážel celou produkci své továrny do Londýna, kde ji nechával označit jako echt anglické zboží, takže ho mohl „doma prodat za dvojnásobnou cenu“.

Poezie Maxe Broda otci moc neřkala, i když k ní ve svých vlastních verších měl poměrně blízko. Protože se musel věnovat především novým hrám, na beletrii neměl moc kdy, ale upozornil mě, ať si přečtu jeho *Tycho Brahes Weg zur Gott* (1915, česky *Tychona Brahe cesta k bohu*, 1917) a další prózy (...) a jedním dechem mi sdělil, že svého času před domem Brodových zastavoval autokar Čedoku se zahraničními turisty a šofér – prý evidentně za pořádný trinkgeld a od kohopak asi – začal vyvolávat, že tady bydlí slavný pražský spisovatel Max Brod.

O Franzi Kafkovi mi toho otec moc neřekl, a když jsem naléhal, prohlásil pouze, že se častokrát za tím mladým pojišťovákem zastavoval v Celetné, aby probrali nejnovější literární drby. (...)

Nevěřím, že si otec něco dělal z toho, když 16. listopadu 1920 rozvášněný český dav (který už projevil svou nesnášenlivost útokem na staroměstské židovské instituce) pod vedením radikálních herců ze Zlaté kapličky násilně vnikl do Stavovského divadla, vyvedl otce před budovu a jménem československého národa ji zabral. Od té doby se tam hrálo česky (ale prezident Masaryk tam už v životě nevkročil, protože zábor považoval za protiústavní a měl za to, že značně poškozují zájmy nové republiky).

Otec se pražským národnostním konfliktům zřejmě vyhýbal. Každopádně se brzy nastěhoval do jiné kanceláře a se souhlasem nového ředitele Německého divadla, pražského rodáka a vídeňského herce Leopolda Kramera, založil na Senovážném náměstí roku 1922 ve staré, dnes už zbořené budově přílehlé zežadu k Německému (od r. 1945 Slovanskému) domu, tzv. Malou scénu (Kleine Bühne) pro 300 diváků, kde s experimentálními inscenacemi pokračoval.

ŘEDITELEM V BRNĚ

V polovině dvacátých let se stal ředitelem německého divadla v Brně, z čehož měl velkou radost, protože se domníval, že i tam bude mít volnou ruku, ale ještě šťastnější byla maminka, jelikož se odchodem z Prahy ze spárů ladinské rodiny vymanil a mohl se věnovat své vlastní. V práci si však moc pohody neužil, protože musel zajišťovat repertoár hned tří scén. Byla to jednak činohra ve staré budově na Zelném trhu, kde to pořád smrdělo rybinou, opereta v další věkovité stavbě a k tomu ještě opera, jejíž představení se hrála každé pondělí a úterý na prknech českého divadla. Publikum německé opery však bylo značně náročné a mělo ve zvyku program srovnávat s vídeňským.

O tom, že otec Prahu opouští, referoval 10. ledna 1926 divadelní kritik listu *Prager Tagblatt*. Tím nebyl nikdo jiný než Max Brod, jenž otcovy dramaturgické počiny pozorně sledoval a teď s lítostí zaznamenal, že se s Prahou loučí „jedna z nejzajímavějších osobností pražského divadelního života“. Připomněl, že otec jako dramaturg zprostředkovával kontakt pražského divadla se současnou generací dramatiků a vytvořil „řadu novátorských inscenací“ (...), pochválil taky otce, že jako první uvedl hry českých a pražských německy píšících autorů, mezi jinými například Waltera Tschuppika a Paula Leppina. Svě dobrozdání ukončil prohlášením, že je to dramaturg širokého rozhledu a svěží imaginace, za nějž pražský divadelní svět bude jen těžko hledat rovnocennou náhradu. Někdy tak přemítám, jak si asi otec při té chvále právě z Brodova pera připadal.

Příchod nového ředitele brněnského německého divadla přivítal *Brünner Tagesbote* interview, v němž otec podle mého názoru obratně smísl pravdu s fikcí, jelikož asi chtěl zapůsobit na obecenstvo, které o něm moc nevědělo, a ohromit ho vzorovým životopisem a dosaženým vzděláním. Uvedl proto, že osm let studoval na Altstädter Gymnasium (Německé státní gymnázium v paláci Golz-Kinských na Staroměstském náměstí), ale o maturitě se ani slovem nezmínil, protože když ho Teleweles přijal jako dramaturga, že školy vlastně předčasně odešel. Divadelní vzdělání prý získal ve Francii a v Anglii, což byl bohapustý výmysl. Daleko méně nadnesené bylo jeho tvrzení, že je zkušený loutkář, což si zřejmě odůvodňoval tím, že si jako dítě rád hrál s loutkovým divadélkem. Tím, jak brněnské obecenstvo ocenilo informaci o divadelních zkušenostech celé rodiny, si také nejsem docela jistý. (...)

Za čas se otec dovítí, že odchod do provinční moravské metropole nepatřil jeho k nejmoudřejším životním krokům. Zajímal se výhradně o písemnictví, výtvarné umění a hudbu, takže politika šla mimo něj, ale v Brně musel z titulu své funkce najednou rozhodovat o věcech, jež jak němečtí nacionalisté, tak příslušníci bohaté německy mluvící židovské střední třídy velice pozorně sledovali, ale při jejich řešení měl jen velice úzký manévrovací prostor. Ocítl se tak přímo ve středu konfliktů, kterým se v Praze dlouho úspěšně vyhýbal, jenomže tady si to dovolit nemohl. Kromě toho se v říjnu 1928 dostal do situace, jejíž důsledky velmi výrazně ovlivnily jeho další život.

Když totiž oznámil, že se 30. října 1928 bude v divadle konat slavnostní program k desetiletému výročí československé samostatnosti, navštívila ho v kanceláři delegace nacionálně zaměřených německých studentů brněnské techniky, vznesla proti jeho rozhodnutí ostrý protest a požadovala, aby program zrušil a refundoval držitelům předplatného alikvotní částku. Otec jejich nátlaku nepodleh, a tak studenti svolali demonstraci, vtrhli do divadla, přerušili program právě ve chvíli, kdy se hrála československá státní hymna, a pokusili se přechíst provolání proti oslavám republiky i snahám vnutit je německým abonentům. V nastalé vřavě musela zásáhnout policie, která čtyři demonstranty zatkla. V lednu 1931 se konalo přelíčení, v němž otec vypovídal jako hlavní svědek obžaloby. Soud studenty potrestal (...), avšak brzy se vrátili na scénu jako zarytí nacisté a otec, který měl navíc za ženu Židovku, už neměl šanci. Když mu roku 1933 skončila smlouva, divadlo ji neobnovilo a on se už k němu jako dramaturg a režisér nikdy nevrátil. Odcházet pak často z domova a matka mi jednou vysvětlila, že si hledá práci někde jinde. Jelikož si ale navykl znenadání zmizet a pak se zase bůhví odkud zjevit,

nakonec se s ním rozvedla. O tom, co dělá, jsem měl rozporuplné zprávy. Prý určitý čas dokonce pracoval pro mělnickou vysílačku, kterou republika zřídila jako odpověď na nacistickou propagandu a která pro německé posluchače kromě zpráv vysílala i rozhlasové hry a další pořady.

S NOVÝM V KUCHYNI

Návrat do Prahy otci umožnil stýkat se zase s přáteli, které měl mezi Čechy od divadla a od filmu. K nim patřil kromě jiných Oldřich Nový, s nímž se poznali ještě v Brně, kde oba pracovali ve staré budově Reduty, otec v kanceláři ve druhém patře a Nový na jevišti, i když pak svou operetu přestěhoval do budovy Starého divadla na Veveří. V naší rodině se často vzpomínalo, že se jeho manželka Fränze (životopisci Nového ji nazývají Alice) pocházející z židovské vyšší střední třídy proslavila dětskou portrétní fotografií. Také jsem jí seděl. Bylo mi tehdy šest či sedm let, měl jsem na sobě kostkovanou košili a na hlavě rádiovku a snímek vyšel pod titulkem

Hans Demetz na balkoně Stavovského divadla, 1914.

„Zasněné dětské oči“ v populárním pražském týdeníku *List paní a dívek*. V Oldřichově Novém divadle v Praze jsem byl později vždycky vítán, dostával jsem volňásky na všechny hudební komedie, které nastudoval, a nemusím ani říkat, že jsem minimálně šestkrát viděl jeho slavné filmy včetně *Kristiána a Dívky v modrém*.

Fränze, se kterou se nehodlal rozvést, musela v roce 1944 do Tereziína a jeho poslali do pracovního tábora v německém Har-

zu, kam se za ním otec vydal na jednu ze svých záchranných výprav, a bezpochyby mu (stejně jako později mně) přivezl šišku suchého salámu. Soudě podle snímku z května 1945, kdy se vrátil domů, na sobě sportovní pumpky a na tváři veselý úsměv, lágr zřejmě Nového moc nezkrušil. Kromě toho se jistě (pokračování na str. 20)

KDYŽ KONČÍ DŮVĚRA

(dokončení ze str. 9)

Jestli někdo ohrožuje něčí životy špatně koncipovanou politikou, pak je to americká administrativa, která ohrožuje izraelské – a palestinské – životy neuměřeným náporom na Izrael.

Zdravím Tě,

Josi

Milý Josi,

bojíš se, že Amerika se začíná chovat jako Evropa. Možná je to nevyhnutelná americká reakce na izraelskou stagnaci. Člověku zvnějšku se totiž může zdát, že v Izraeli jako by se zastavil čas.

Když jste nedávali pozor, zbytek světa se změnil. Američanům dnes dělá starosti, že Izraelci snad nechápou, že Amerika bojuje dvě války, a tím se od základů změnila dynamika na Blízkém východě. Když se člověk podívá na Izrael, mohl by být stejně dobře rok 1980 jako 2010.

Kvůli tomu začíná izraelsko-palestinský konflikt postupně připadat americkým očím jako Severní Irsko, věčný spor o území a národ a náboženství a napůl zapomenuté pokrevní sváry s podivuhodnou odolností vůči vlivům vnějšího světa.

Spojené státy vždycky podporovaly Izrael, i když se mu Evropa vzdálila. Ale budou v této podpoře Američané pokračovat, když nevidí pokrok? Když to vypadá – tak jako teď –, že izraelští vůdci ignorují širší kontext?

Asi před rokem jsem viděl kreslený vtíp, který mě rozesmál, ale také bodl. Byly na něm novinové titulky budoucnosti. 2020: „Člověk se vrací na Měsíc, izraelské tanky se valí na Gazu.“ 2050: „Člověk přistává na Marsu, izraelské tanky se valí na Gazu.“ 2100: „Člověk přistává na Jupiteru, izraelské tanky se valí na Gazu.“

Pro Izrael je možná nejohroživější, že Američané pomalu začínají chápat složitost a nuance Blízkého východu. Nějakou dobu po 11. září si místo dvoumetrového Rusa představovali dvoumetrového Araba. Ale to ustupuje. Arabové a muslimové se stávají lidštějšími, méně obludnými, méně nebezpečnými. Skoro deset let války v Iráku a v Afghánistánu – a skoro deset let bez tragického teroristického útoku na USA – tohle se zemí a lidmi prostě něco udělá.

Arabové se stále víc integrují a asimilují do americké společnosti, jsou to teď naši sousedé. (...)

Izrael vypadá jako demokracie, která čerpá jen ze svých obav. Jako by nesnášel okolní svět, je to země, která si chce vjet do vlasů i s demografií. Izrael chce být jak demokracie, tak židovský stát. Ale budou ho Spojené státy podporovat, i když se

zdá, že tyto dva cíle jsou stále více neslučitelné a Izrael musí budovat stále víc zdí?

Správná otázka nezní, zda bude Obama administrativa používat více či méně tlaku, ale takto: jak dlouho potrvá, než americký prezident začne nutit Izrael, aby se konfrontoval se svou budoucností, aby se otevřel Blízkému východu 21. století?

Měj se,

Jim

Milý Jime,

říkáš, že v Izraeli jako by se zastavil čas, zatímco zbytek světa se změnil. To přece není pravda: Izrael se změnil k nepoznání. Už dávno nejsme ideologický, průkopnický stát, ale high-tech společnost, která se zoufale touží stát součástí globalizujícího se světa. A Izraelci jsou ochotni za takové při-

Vydrží tradiční spojenectví? Foto archiv.

jetí platit územní cenu – za podmínky, že palestinský stát se nestane ještě horší noční můrou, než je ta, ve které jsme se ocitli teď.

Když nabádáš Izraelce k tomu, aby čelili realitě a přijali palestinskou státnost, snažíš se vlomit do otevřených dveří. Tenhle spor byl vyřešen, alespoň v teorii, už před dvaceti lety, během první intifády, když většina Izraelců pochopila, že okupace zničí Izrael zevnitř a pro vnější svět nás promění v párie. Většina Izraelců souhlasí, že ukončit okupaci je existenční potřeba – abychom se uchránili vzrůstající izolace, morální vyčerpanosti z okupace a neudržitelné volby mezi Izraelem jako židovským a současně demokratickým státem.

Ale to je jen půlka rovnice. Ignoruješ tu druhou polovinu: že palestinský stát by se mohl změnit v existenční hrozbu pro Izrael. Většina Izraelců je přesvědčena, že vezme-li v úvahu současný stav palestinského národního hnutí, izraelské stažení se ze Západního břehu by vedlo k raketovému útoku na srdce Izraele, včetně Tel Avivu a Ben Gurionova letiště. Stačilo by pár „primitivních“ raket, které by Palestinci každodenně vypálili na izraelské čtvrti – přičemž by nám mezinárodní komunita svázala ruce, kdybychom se snažili o obranu – a normální život v téhle zemi by přestal fungovat.

Když obviňuješ Izrael, opomíjíš fakt, že Izrael se za poslední desetiletí pokusil třikrát vytvořit palestinský stát. Jenže nabídky, které obsahují závazek přijmout palestinské uprchlíky do palestinského státu, palestinství vůdci ignorují. Palestinská podmínka pro izraelské stažení je, že Izrael spáchá sebevraždu. Jak mi nedávno řekl jeden starý mírový aktivista: Palestinci nedopustí, abychom skoncovali s okupací.

Snažili jsme se vyjednávat, ale následovaly sebevražedné útoky, snažili jsme se o jednostranné stažení a následovaly raketové útoky. Co dalšího máme udělat?

Na tvých názorech mě, Jime, nejvíc deprimuje to, že dokazují, že arabská neústupnost vítězí, že s postupem času kombinace terorismu a popírání izraelské legitimacy utahá i takové přátele Izraele, jako jsi ty. A pak se blízkovýchodní konflikt asi opravdu stane nekonečnou krvavou mstou. Nebo tou hloupou novinářskou frází – řetězcem násilí. A to, co jsi kdysi věděl – že v klíčových okamžicích Izrael vždycky přistoupil na kompromis a Palestinci jej odmítli –, se vytratí ve všeobecné únavě.

Ano, izraelské tanky se zaručeně znovu „poválí na Gazu“. Ale ten kreslený vtíp, který cituješ, vynechává něco hodně důležitého: „Palestinci střílí na izraelská města, a poté se izraelské tanky valí na Gazu.“ Ale to je jen detail v nekonečném krvavém sváru. Stejně jako fakt, že my jsme se z té Gazy odvalili. A že většina z nás by odtáhla i ze Západního břehu, kdybychom věděli, že se z něj nestane druhá Gaza. (...)

Netanjahu ustoupil Obamovi ve dvou základních bodech. Zaprvé přijal řešení dvou států a je to poprvé, co se Likud začlenil do národního konsenzu ohledně palestinského státu. Zadruhé: přerušil výstavbu na Západním břehu, včetně osad, které se nacházejí blízko hranice a v každém mírovém plánu se s nimi počítá jako se součástí Izraele. Žádný izraelský vůdce ještě nešel tak daleko. Ale s Netanjahuem se přesto zachází jako s válečným štváčem.

Nakonec vznášíš otázku Izraele jako židovského státu versus demokratického státu. Myslím, že vymazat jakoukoli z těchto identit by znamenalo osudově poškodit duši Izraele. Izrael, který by se vzdal své židovské odpovědnosti, by nezachraňoval desítky tisíc etiopských Židů. A v takovém Izraeli bych já nechtěl žít. (...)

Rád bych doufal, že Američané pochopí složitost našich dilemat, řeknou nám, když děláme něco špatně, a zaštití nás, když bude mezinárodní společenství popírat izraelskou legitimitu. Alespoň tohle bych od přátel očekával.

Zdravím Tě,

Josi

(Připravila **Alice Marxová.**)

AJC V ROCE 2010

(dokončení ze str. 3)

je obdobná jako v Evropě či Americe. To však neplatí o Palestincích, resp. arabské populaci jako takové. V dlouhodobém výhledu proto neobstojí koncepce jednoho (třeba i federálního) státu se zárukami práv menšin. Znamenalo by to naprostou ztrátu charakteru Izraele jako židovské národní domoviny.

Svůj projev doprovodil Ehud Barak několika anekdotami, většinou známými, které však publikum ocenilo vřelým smíchem a potleskem. Třeba tu, podle které Mojžíš vodil Židy čtyřicet let po poušti, aby si byl jistý, že na území, kde se usadí, nebude ropa. Anebo biblický příměr o době míru, kdy vedle sebe ulehne lev a beránek. „Je jasné, že toho beránka pak bude nutno každý den vyměnit. A ujišťuji vás, že Izrael nebude tím beránkem.“

VÝMĚNA ROLÍ

Nejvíce frekventovaným tématem, u kterého se zastavila snad většina řečníků, byl Írán. Zaznívaly zajímavé úvahy, ale i klišé typu, kdo co musí okamžitě udělat. Z více či méně povedených slovních ekvilibristik vybočil program závěrečného dne, nazvaný „Jakým způsobem mají Spojené státy jed-

nat s Íránem“. Na pódiu se – vedle moderátora a dlouholetého politického ředitele AJC Jasona Isaacsona – sešli pouze dva diskutující, Roger Cohen, redaktor *New York Times* a *International Herald Tribune*, a Bret Stephens z *Wall Street Journal*. Podle jmen by se dalo usuzovat, že ten první bude zastávat protiíránské postoje a ten druhý bude spíše vlažný. Jako by si však své role vyměnili. Roger Cohen strávil nedávno v Íránu několik týdnů. V úvodu poukazyval na to, že íránská společnost je velmi mladá (dvě třetiny lidí do 35 let) a touží po kontaktu s vnějším světem. Jsou vlastně oběťmi a rukojmími režimu, jak se ukázalo při nedávných demonstracích. Proto nelze k Íránu přistupovat z pozice síly. Bret Stephens se hrdě hlásil k tomu, že je „neocon“, tedy neokonzervativec, a argumentoval zcela opačně. Je přece třeba brát slova íránských představitelů vážně – pokud jeho prezident říká, že je třeba vymazat Izrael z mapy světa, tak to myslí vážně. A pokud popírá holocaust, tak tomu jistě věří. A pokud režim do ulic vysílá lidi skandovat „smrt Americe, smrt Izraeli“, tak to také myslí vážně. Nač tedy ještě čekat? Až všechny své plány, včetně toho jaderného, uskuteční? Debata se v tomto duchu nesla po celou dobu jejich

vystoupení a byla místy velmi tvrdá a osobní. Jediná věc, na které se oba shodli, byl fakt, že Írán připraví v příští době americké zahraniční politice těžké chvíle. Podle často bouřlivých reakcí se zdálo, že publikum se – možná překvapivě – kloní na stranu Breta Stephense.

AJC ELEKTRONICKY

Výroční zasedání AJC přišlo i letos s velice zajímavým programem a výbornou skladbou přednášejících a hostů. To je už věc tradiční. V něčem však byla konference zcela nová. Poprvé bylo možno většinu klíčových projevů sledovat on-line na internetu. V několika diskusích mohli také diváci prostřednictvím internetu klást vystupujícím své dotazy. AJC se – stejně jako většina amerických židovských institucí – velice důkladně zabývá prezentací v elektronických médiích. Kromě internetových stránek, YouTube, Facebooku a rozhlasových blogů spustil dokonce i vlastní aplikaci pro iPhone. To umožňuje příslušným redaktorům a aktivistům, jde většinou o studenty, okamžitě umístit jakékoliv informace či názory do veřejného prostoru. Příspěvky tam zůstávají poměrně dlouho. Takže pokud bude mít někdo z našich čtenářů zájem podívat se na klíčové projevy, o kterých jsme tu referovali, stačí kliknout na www.ajc.org.

TOMÁŠ KRAUS

Claims Conference ועידת התביעות
The Conference on Jewish Material Claims Against Germany

**NA ZÁKLADĚ JEDNÁNÍ CLAIMS CONFERENCE DOSTANOU PLATBY
DALŠÍ LIDÉ, KTERĚ PŘEŽILI HOLOKAUST**

Na základě jednání s německou vládou dosáhla Claims Conference změn ve způsobnosti pro Fond střední a východní Evropy (CEEF), což umožňuje, aby platby získali někteří další přeživší holocaust:

Během jednání v březnu 2010 se představitelé německé vlády a Claims Conference dohodli, že žádosti od přeživších holocaust, kteří strávili jakkoli dlouho dobu v koncentračním táboře a nedostávají pravidelnou penzi od BEG, určité penze od izraelského ministerstva financí, penze na základě Článku 2 Fondu nebo od Fondu střední a východní Evropy (CEEF), Claims Conference znovu podá k přezkoumání u německého ministerstva financí, aby se zjistilo, zda tyto případy spadají do kategorie naléhavé pomoci a jsou způsobilé pro CEEF. Přeživší, jichž se toto týká, by měli kontaktovat Claims Conference. Pro veškeré podrobnosti viz www.claimscon.org.

Platby se budou poskytovat podle data žádosti nebo od 1. dubna 2010.

Pokud se domníváte, že můžete být oprávněnými žadateli, kontaktujte co nejdříve Claims Conference.

Claims Conference, CEEF
PO Box 20064, Tel Aviv 61200, Israel
Telefon: 00 972-3-519-4422/81 Fax: 00 972-3-624 1539
E-mail: infodesk@claimscon.org www.claimscon.org

NECHÁPAVÍ JUDAISTÉ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Pod titulkem „Z rušného domu, kde vyrůstal, vykročil mladý Gustav do Vídně“ začala Mladá fronta Dnes (7. 5.) s měsíčním předstihem oslavy mahlerovského výročí. ■ „Ahasver – věčně putující Žid. Ani na ploše našeho okresu to nebylo jinak,“ oznamuje Slovácký deník (27. 4.) v krátkém článku, nazvaném „Historie Židovstva v našem okrese“. ■ Vyškovské noviny (14. 5.) začaly otiskovat seriál, který „podrobně mapuje dlouhou historii židovské komunity v Rousínově od jejich počátků po současnost“. ■ Pod slibným titulkem „Výstava vtáhne studenty do života Židů“ otiskla MfD (28. 4.) kratičkou anotaci na výstavku v břeclovské synagoze. ■ Klatovský deník (5. 5.) přinesl rozhovor s Milanem Strnadem, autorem knihy *Židé v dějinách města Klatov*. Na otázku, jak se k tématu dostal, odpověděl mj.: „Diví se dokonce i lidé židovského původu, že se člověk, který nemá židovské předky, tímto tématem vůbec zabývá.“ Před časem se dozvěděl, že Střední průmyslová škola v Klatovech, na které pracuje, byla sběrným místem dvou židovských transportů. „Tehdy jsem začal přemýšlet, že nikdo, vlastně ani já, neví, že tady žili Židé a tvořili kus historie Klatov. Byly zde jejich továrničky, obchody, žili tu běžným životem stejně jako ostatní.“ Studenti průmyslovky vyhlásili sbírku, z jejíhož výtěžku byla umístěna na škole pamětní deska. ■ Lidové noviny (13. 5.) připomněly, že uběhlo padesát let od chvíle, kdy se izraelskému komandu podařilo unést Adolfa Eichmanna z Argentiny. ■ K situaci „Žida za křišťálové noci“ přirovnal překvapivě situaci ČSSD její předseda a pretendent na premiérské křeslo J. Paroubek. Strana, které průzkumy předpovídají vysoké předvolební preference, se cítí být pronásledovaná nikoli nacisty, ale – médií. ■ „Uvážili, že Židé byli dvě tisíciletí exodu akceptováni ponejvíce kvůli Ježíšovi, jeví se talmudické polemiky proti němu jako rezonance bez židovské sebereflexe vůči světu,“ píše mj. básník Vít Kremlička v recenzi knihy Davida Klinghoffera *Proč Židé zavrhli Ježíše* (A2, 12. 5.). „Ježíšova zprostředkovatelská vize monoteismu k národům, jež jsou mimo Izrael, není dosud částí judaistů pochopena,“ soudí autor. ■ Pelhřimovský deník (15. 5.) přinesl rozhovor s historikem Rudolfem Fischerem při příležitosti vydání jeho knihy o třebíčských židovských památkách UNESCO. ■ Pod titulkem „Smrt jako průmysl“ přinesl

ekonomický týdeník Profit (10. 5.) dlouhou reportáž z koncentračního tábora Osvětim. ■ „Připomínkou Brna jako města etnik Čechů, Němců a Židů“ je podle MfD (15. 5.) publikace *Příběhy brněnských hřbitovů*. ■ Na věčné téma „Důvody k antisemitismu“, tentokrát z pohledu starověkých Římanů, se rozepsaly internetové Britské listy (26. 4.). ■ „Do Ruska už nikdy,“ svěřil se časopisu Ekonom (6. 5.) úspěšný „karlovarský podnikatel ruského původu“ Jakov Frenkel, který opustil Moskvu „kvůli kriminalitě a antisemitismu“. ■ „Někteří sociologové se obávají studia židovského ekonomického úspěchu, aby neprobudili antisemitské nálady nebo nepřispěli ke konspiračním teoriím o židovské ekonomické nadvládě,“ soudí mj. pod titulkem „Co vězí za úspěchem Židů“ profesor washingtonské katolické univerzity v zamýšlení psaném pro Projekt Syndicate Institute for Human Sciences 2010. (MfD, 30. 4.) ■ Studenti čtyř gymnázií z Ústí nad Labem, Kadaně, Chomutova a Loun poté, co prošli archivy a vyzpovídali pamětníky, uspořádali v ústeckém chrámu sv. Vojtěcha výstavu *Tragická místa paměti*, v níž upozornili na známé i pozapomenuté tragédie obyvatel severních Čech v letech 1938–45 (Českolipský deník, 21. 5.). ■ „Ta radost, když jsme ve válce ukořistili tatrovky,“ vzpomíná izraelský veterán a český rodák Menachem Tiben v rozhovoru pro iDnes (15. 5.). „A ty pak jezdily v naší armádě a já měl velikou radost. Bylo mi divné, že českoslovenští instruktoři cvičili egyptskou a syrskou armádu, ale pak jsem pochopil, že to byl rozkaz shora.“ Tiben prožil válku za izraelskou nezávislost jako tankista („Ale tanků jsme měli strašně málo, pár amerických shermanů a dva tři cromwelly, které jsme ukradli Angličanům“), pak pracoval v letecké meteorologické službě. ■ Jako „poctu Židům, kteří se nevrátili z koncentračních táborů“, kreslili žáci základní školy v Nové Cerekvi obrázky „v rámci grantové aktivity Ztrácející se národ“. Obrázky s židovskými motivy budou vystaveny ve Stuttgartu a v jičínské synagoze a „trvale budou zdobit také zdi synagogy novocerkevské“. ■ „Rituální mikve konečně přístupná,“ ohlásilo vysílání ČT 1 (3. 5.) opravu významné památky v Mikulově. ■ Víc než optimisticky zní titlek článku v Bruntálském a Krnovském deníku (30. 4.): „Krnov se brzy dozví význam slova košer.“ (tp)

TROJÍ GHETTO NEEEXISTOVALO

(dokončení ze str. 7)

V knize píšete hodně o své rodině. Maminka byla židovského původu a tatínek Ladinec. Málokdo u nás asi ví, co to je za národnost.

To je menšina v Jižních Tyrolích, která mluví svým vlastním jazykem rektorománského původu. Otec pocházel ze stoprocentně ladinské rodiny, která se z Tyrol přestěhovala koncem 19. století nejdřív do Lince, pak Týnského dvora v Praze. Děda dovážel dřevěné hračky, které vyráběli sedláci v Tyrolích. Zajímavé je, že teď v naší kuchyni visí Slaviček! Z bývalého bytu je galerie. Prošel jsem se tam a říkal jsem si, tady byla kuchyň, tamhle záchod, teď je tam plno skvostných obrazů. Žila tam babička, která mluvila výhradně ladinsky, jen trochu německy, děda mluvil německy, i děti. Byli jsme jediná ladinská rodina v Praze, a s námi to také skončilo. Někdo mi kdysi říkal, že děda byl pokladníkem italského spolku v Praze. Takže on se pokládal spíš za Itala než za Čecha.

Neměl otec jako „Němec“ po roce 1918 v Čechách problémy?

Ani ne. Otec si dal vždycky jednou ročně vyžehlit od služky oblek a bílou košili, protože šel na Hrad. Peněz pro divadlo nebylo nikdy dost, tak šel žebrot k prezidentu osvoboditeli, ten mu dal vždy z vlastního rozpočtu dvacet, třicet tisíc korun. Jednou dostal stipendium do Itálie, studovat divadlo. Tak odjel za prezidentovy peníze do Itálie, matka naříkala, co tam vyvádí, a přišel domů s kufrem polepeným elegantními nálepkami z hotelů. S tím malým kuffíčkem jsem potom utekl, ale musel jsem jej u Klatov nechat v lese, byl moc těžký. Byla mezi nimi i báječná nálepka hotelu Terminus v Neapoli. Leží to tam pod nějakým stromem.

Je zajímavé, jak se zpětně idealizuje česko-německo-židovské soužití nebo se naopak zdůrazňují nevráživosti z české strany.

Ty jistě byly. Republika nikdy nevěděla, jestli to je stát národní, nebo národnostní. Jeden československý národ se ukázal jako fikce, de facto tady žilo pět šest národů. Velkou výhodou bylo, že republika měla konstituci jako v Americe, takže pokud ostatní národy byly politicky aktivní, jako německá sociální demokracie, tak se měly na co odvolávat. Bylo to komplikované, ale nebylo to tak dramatické, jak se dnes tvrdí. Bylo to docela civilní.

ALICE MARXOVÁ, VERONIKA TUCKEROVÁ

IZRAEL: OECD aneb V dobré společnosti

Skončila doba, kdy Západ vnímal Izrael jako malého sympatického Davida čelícího mocnému Goliášovi. Už čtyřicet let, od šestidenní války a okupace palestinských území, naopak pokládá Izrael za silnější stranu sporu. Západní sympatie pro židovský stát nejenom slábnou, ale mění se v antipatie, ba ve výzvy k bojkotům izraelských výrobků, diplomatů i univerzit. Je to vidět hlavně v zemích jako Británie či Francie, jež pociťují morální dluh vůči svým bývalým koloniím a tím spíše vidí v izraelské politice kolonialismus.

I proto Izrael pokládá 10. květen za velmi úspěšný den. Přijetí do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) vypadá na první pohled banálně. Ale ve skutečnosti je to prestižní klub teď už 34 nejvyšších zemí s demokratickým zřízením a tržní ekonomikou, klub, do něhož bylo Česko přijato před patnácti lety a Slovensko před deseti lety coby bezproblémové státy. O tom, co takový vstup znamená pro Izrael, svědčí už titulky z deníku *Ha'arec*: „OECD je místem, kde se okupace nepočítá.“

VYSVĚDČENÍ OTEVÍRÁ DVEŘE

Pro premiéra Benjamina Netanjahu má přijetí význam vysokoškolského diplomu: „Stejně jako je důležité mít diplom z techniky, vstupujete-li třeba na trh práce, vstup do OECD otevírá dveře do mnoha oblastí.“ Chce, aby se Izrael zařadil mezi 15 vedoucích ekonomik světa, nicméně si stěžuje na izraelskou byrokracii, která tyto ambice brzdí.

Ministr zahraničí Avigdor Lieberman tu zase vidí hlavně diplomatický úspěch. Pro přijetí Izraele se jednohlasně vyslovili všichni dosavadní členové navzdory překážkám, jež kladl palestinský premiér Sálím Fajjád. Přesvědčoval lídry zemí OECD, že Izrael do svých finančních údajů zahrnuje data za osady na palestinských územích, čímž falšuje statistiky. Těchto argumentů se zprvu chytlo Irsko, Norsko a Švýcarsko, ale samo hlasování proběhlo hladce – pro přijetí Izraele hlasovalo i Turecko, jediná muslimská země v OECD. „Fakt, že ty pokusy selhaly, dokládá solidní izraelskou pozici ve světovém společenství,“ shrnul to Lieberman.

S tím souhlasí i komentátor *Ha'arec* Aluf Benn: „Hlasům volajícím po bojkotu Izraele neodpoví nic lépe než přijetí do klubu rozvinutých ekonomik.“ Benn to však pokládá za součást politického obchodu. Mezinárodní společenství dalo

Bibimu dárek za to, že souhlasí s nepřímými rozhovory s Palestinci. A kdo tomu nevěří, ať se podívá na načasování.

Podle Benn je to jakýsi návrat do časů z počátku mírového procesu: „Až do včerejška Netanjahu jen dával a dával. Souhlasil s palestinským státem, se zmrazením výstavby v osadách i – byť jen mlčky – ve východním Jeruzalémě. Teď konečně i něco dostává. ‚Svět‘ odmítl palestinský požadavek, aby nepustil Izrael do své prestižní organizace.“ Připomíná to pevná pravidla z dřívějšíka: Izrael ustoupí Pales-

Izraelské elity už nemíří do politiky, ale do výzkumu. Foto archiv.

tincům a za to skutečně dostane něco od Západu – více otevřenosti, více investic, více byznysu.

Tento politický proces nemá vést ke vzniku „nového Blízkého východu“, ale má být akceptován v Evropě, Americe a Asii. Izraelská ekonomika přece komunikuje a konkuruje se Západem, ne se sousedními zeměmi. Problém byl ale v tom, že dosavadní instituce, jichž je Izrael členem, zejména instituce OSN, nechávají židovský stát v izolaci – nepatří v nich k žádné zeměpisné skupině, de facto v nich nemůže volit ani být volen. OECD je zcela jiný případ. Nezahrnuje žádnou arabskou zemi a jediným muslimským členem je Turecko, které hlasovalo pro vstup Izraele.

Židovský stát si užije novinku: Poprvé vstupuje do nějakého klubu, v němž nejsou ani Palestinci, ani Egypťané, ani Saúdští Arabové – nejsou dokonce ani na seznamu čekatelů. Nemohou tedy rozhodování

v OECD zatěžovat odsuzováním Izraele a okupace.

PRVNÍ LIGA JDE DO BYZNYSU

Vstup do OECD ilustruje též posun v samotné izraelské společnosti. Už skončila doba, kdy její elity mířily hlavně do státní správy a do armády. Na ty časy mnozí nostalgicky vzpomínají, aniž by si připouštěli, že Izrael byl silný stát se slabou společností. Teď se to mění a první liga společenských elit míří do byznysu. To je asi hlavní důvod, proč dnes lidé skuhrají, že za starých časů měl Izrael v čele silné muže a ženy (Ben Gurion, Meirová, Šaron), zatímco dnes je tam jen druhá liga. Jak by nebyla, když ta první dovedla zemi do OECD.

Před dvěma roky to komentoval Thomas

Friedman v *New York Times*: „Izrael při pohledu zvenčí vypadá jako zmítaný nepokojí, hlavně kvůli vyšetřování celé své politické elity. Ale Izrael je slabý stát se silnou společností, jeho ekonomika bouřlivě roste.“ Letos napsal podobný text Friedmanův kolega David Brooks. Netanjahuovy ekonomické reformy, přisun milionu přistěhovalců z Ruska a stagnující mírový proces – díky této kombinaci teď nejnápaditější Izraelci nemíří do politiky, nýbrž do oborů, jako jsou technologie a obchod. Ničí to politický život a veřejnou debatu, ale oživuje to hospodářství. Tel Aviv patří k economic-

kým jádrům planety. Do Izraele míří více startovního kapitálu na hlavu než do jakékoli jiné země. Sedmimilionový Izrael přitahuje tolik rizikového kapitálu jako Německo a Francie dohromady!

Bude z Izraele Hongkong Blízkého východu, z jehož vzestupu těží i arabské okolí? Tak to vidí Netanjahu. Nebo se propast mezi Izraelem a arabskými sousedy jen zvětší? Tak to vidí Brooks a má své argumenty: Je pravda, že ropné arabské státy investují miliardy dolarů do vědeckých center, ale místa jako Silicon Valley či Tel Aviv nevznikají kvůli penězům, nýbrž díky prolínání kulturních vlivů. Zatímco Egypťané zaregistrovali v Americe za dvacet let 77 patentů a občané Saúdské Arábie 171 patentů, Izraelci vedou se 7652 patenty. Společnosti, které obklopují Izrael, nemají tradici svobodné kulturní výměny ani technické tvořivosti. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

Kalendárium

„Tu se stalo, že stará synagoga chytla a shořela. Všichni prohlásili, že rádi přispějí na stavbu nové, krásné, kamenné budovy. Požádali milostivou vrchnost o svolení a dostali je v roce **1270**, když sami psali letopisec **5030**. Získali nejlepšího pražského stavitele. Ten by ochoten vystavět dům Boží, třebaže dosud žádný neviděl. Vysvětlili mu, že musí být obrácen na východ, že jeho podlaha musí být pod sousedním terénem, aby si byli vždy vědomi, že mají volati k Bohu z nejhlubších hlubin svých srdcí, že okenní zdi mají se rozšiřovat, aby světlo z chrámu prýštilo do celého okolí... Pan stavitel vystavěl skutečně překrásný dům Boží, se kterým byli všichni nadmíru spokojeni. Nazvali ho ‚Staronová synagoga‘, protože jim to staré učení připadalo zbrusu novým... Pražská židovská obec rostla a doba vyža-

dovala nové chrámy, přišla doba, kdy jich měla dvanáct, ale ta Staronová se jim zdála nejsvětější.“

Těmito slovy oslavil na přelomu května a června v roce **1970**, tedy před **40 lety**, vrchní rabín dr. Richard Feder Staronovou synagogu. V obsáhlém projevu, který otiskl *Věstník židovských náboženských obcí* (8/1970), hovořil také

o praotci Abrahamovi, jeho synech Jakobovi a Ezauovi a připomněl Desatero, Tóru i další vklady starých Židů do duchovního bohatství světa. Nakonec dodal: „Nepochopíme to nikdy, že neimponovala světu naše veliká věrnost, se kterou jsme na svém starém učení lpěli...“

Byl to nepřilíh skrytý vzkaz režimu, který se – po sovětské okupaci – rychle vracel ke staré praxi: vůči českým Židům se znovu začal chovat jako k občanům druhého řádu, obnovil svou nenávistnou politiku vůči Izraeli atd. Byla to těžká rána nedávno probuzenému sebevědomí malé židovské obce, ale našla na ni malou náplast: oslavila ve Staronové synagoze sedmisetleté výročí jejího založení. Zdá se, že šlo o drobnou mystifikaci, malou lest vůči režimu. O přesném datu postavení synagogy totiž historici vedou už staletí spory a dodnes ho neznají. Jak se ho dozvěděl rabi Feder, nevíme. Není ale vyloučeno, že mu ho prozradili andělé, kteří jak praví pověst, chrám, či alespoň jeho základní kameny přinesli z Jeruzaléma.

Přesvědčivým dokladem nepřátelského chování minulého režimu k Židům je osud Památníku obětem nacistické genocidy v pražské Pinkasově synagoze, na jejíž stěny malíři V. Boštík a J. John zapsali jména a osobní data obětí z českých zemí. Po okupaci Československa v r. 1968 byl památník na více než 20 let uzavřen a pietní nápisy zničeny; obnoveny byly až po r. 1990. Na rozdíl od Staronové, datum založení Pinkasovy synagogy známe přesně díky hebrejskému zápisu na mramorové pamětní desce: výstavba začala v roce **295 máleho počtu**, tj. před **475 lety**. Tuto soukromou modlitebnu Horoviců, nejmocnější rodiny ghetta své doby, zbudoval její přední člen, pražský židovský měšťan Aron Mešulam, zvaný Žalman Hořovský.

Židé v Rakousku-Uhersku vstoupili do politického života ve větší míře až od poloviny 19. století. Těm, kteří se rozhodli pro asimila-

Kresba Marcela Sidonová.

laci k Čechům, vyhovovala většinou politika tradičních českých politických stran. Koncem století však, znechuceni jejich postojem za hilsneriády, často přenesli své sympatie na strany, které nepodlehly protizidovské hysterii: na Masarykovu realistickou stranu a na sociální demokraty. Patřilo sem mnoho známých osobností, (např. jeden z autorů prvorepublikové ústavy a ministr Alfréd Meissner), my ale chceme připomenout jednoho ze zapomenutých. **MAX POPER** (27. 12. 1873 v Rychnově nad Kněžnou) byl v r. 1894 jako student souzen pro velezradu za své angažmá v legendární Omladině. Touha změn poměry ho, spolu se sociálním citěním, přivedla k české sociální demokracii, tehdy zrovna založené. Patřil pak více než půl století k jejím příkladným členům: vedle lékařské praxe působil jako pražský radní (prosadil mj. stavbu nemocnice Bulovka, novou kanalizaci, státní sanatorium aj.), v řadě vedoucích funkcí ve veřejné zdravotní službě, tělovýchově (zakladatel DTJ), v lékařských organizacích aj. Své názory na řešení sociálních a zdravotnických problémů zveřejnil v mnoha publicistických textech a knihách. Za války patřil k nejobětavějším lékařům v terezínském ghettu, od roku 1945 (to mu bylo 72 let) pracoval jako praktický lékař (podle svědectví spisovatele F. R. Krause byl tehdy nejstarším aktivním lékařem u nás) až téměř do své smrti v Praze **5. 6. 1965**, tedy před **45 lety**. (tp)

O OTCI A O DIVADLE

(dokončení ze str. 15)

usmíval také proto, že se shledal s Fränze, která nacistické běsnění přežila. Daleko hůř se mu vedlo za komunistického režimu. Směl hrát převážně jen malé a nezajímavé role nebo objíždět štace s hostovачkami, a když jeho milovaná Fränze/Alice v roce 1967 zemřela, zůstal dost osamělý. Častokrát sedával v kuchyni našeho bytu v Příčné a hrál karty s mojí macechou, která mi později prozradila, že trošku moc pil.

POD SVÍCENEM

V prvních letech okupace měl otec místo asistenta v kanceláři nejhonosnějšího pražského kina Broadway na Příkopech, ale jednoho dne ho odtamtud německý Treuhänder bez jakýchkoli cirátů vystrnadil, protože otec se v jeho občasných sporech s českými pokladníky a uvaděči stavěl na stranu personálu. A protože vždycky zastával názor, že pod svícem bývá největší tma, přijal nabídku bývalého kolegy jít pracovat na ředitelství berlínského Rose Theater, posledního soukromého podniku svého druhu, jenž se v Prusku dosud udržel a živily ho lidové veselohry v berlínském dialektu.

Sláva této scény skončila 1. září 1944, kdy se divadla v třetí říši uzavřela, takže otcí, jemuž tehdy bylo už pětapadesát, začalo hrozit, že bude muset k Volkssturmu bránit Berlín proti Spojencům, kteří ho každou noc bombardovali. To se mu nechtělo, utéct nemohl, a tak vymyslel rafinovaný plán, jak z nebezpečí uniknout. Rozhodl se, že „nešťastnou náhodou“ spadne do kráteru po bombě. Jenomže ten, do kterého nakonec skočil, byl tak hluboký, že si zlámal obě nohy, takže Volkssturmu se už skutečně nemusel bát. Jeho přítelkyně ho nechala převzít do Prahy, kde si ho v nemocnici čeští lékaři a spolupacienti drželi coby slušného Němce jako maskota, takže celý ořáčovaný a pro dramatictější dojem s berlími přežil až do květnového povstání, kdy napadaje na nohu se jako pikareskní hrdina své doby odebral domů, kam to přes Karlovo náměstí měl jen sedm minut chůze.

(Peter Demetz: Praha ohrožená 1939–1945. Z angličtiny přeložil Šimon Pellar, pro české vydání autor upravil a doplnil. Vydalo nakl. Mladá fronta v Praze roku 2010. 416 stran plus 8 stran příloh. Dop. cena 399 Kč.)

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **8. června** v 15.00 bude našim hostem **Věra Martinová**, první dáma české country scény a zpěvačka mnoha hitů. (Změna programu vyhrazena.)

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstup na ně je 30 Kč.

■ **1. 6.: *Moje dlouhé mlčení.*** Prezentace knihy Eriky Bezdíčkové, přeživiš šoa, kterou můžete znát z dokumentu Olgy Sommerové *Sedm světů*. Autorka líčí svůj život před válkou, věznění v několika táborech i události, které následovaly po válce s přesahem do dnešních dnů. Knihu bude možné zakoupit. Malé občerstvení.

■ **2. 6.: *Nigun*** – pásmo hebrejských, sefardských a jidiš písní a houslových improvizací. Účinkují: Věra Nerušilová – zpěv, Alexander Shonert – housle, na klavír doprovází Natalie Shonertová. Vstupné 60 Kč.

■ **3. 6.: *Franz Kafka v ilustracích a výtvarném umění.*** O ilustracích k povídkám a románům Franze Kafky a jejich vlivu na některé umělce. Přednáška dr. Arna Pařika uspořádaná při příležitosti 86. výročí úmrtí Franze Kafky.

■ **7. 6.: *Aviv sifrutí aneb Literární jaro s židovskou tematikou.*** Autorské čtení prózy a poezie s hudbou, kde vystoupí Eva Frantínová, autorka poezie a houslistka, K. Sýs a Vlasta Rut Sidonová, autorka povídek ze současného života židovské komunity. Klavírní doprovod: Václav Peter.

■ **8. 6.: *Cesta bez návratu.*** Prezentace stejnojmenné knihy Ireny Veverkové, která si předsevzala na osudech jednotlivců přiblížit život židovské menšiny v Kladně. Dozvíme se ledacos nejen o kladenských rabínech a synagoze, ale také o životě židovských obchodníků, studentů, lékařů či advokátů. Knihu bude možné zakoupit.

■ **9. 6.: *Židovská menšina na Slovensku v 50. a 60. letech 20. století: traumata a strategie budoucnosti.*** Přednáška dr. Petera Salnera z nového cyklu *Židovská menšina v Československu v letech destalinizace a uvolnění v intencích reformního komunismu.*

■ **12. 6. od 22.30 do 1.00:** Židovské muzeum v Praze letos opět v rámci **Pražské muzejní noci** zpřístupní návštěvníkům stálou expozici *Dějiny Židů v Čechách a na Moravě* v Maiselově a Španělské synagoze, kde budou po celou dobu k dispozici kvalifikovaní průvodci. Pro děti je připraven doprovodný program v Maiselově synago-

KULTURNÍ POŘADYJim Schantz: z cyklu *Obrazy*.

ze: ***Najdi odpovědi pro lvíčka Arjeho.*** Arje po synagoze rozmístil několik základních otázek. Odpovědi na ně však pozorlivý návštěvník synagogy snadno najde. Kdo najde všechny odpovědi, dostane od Arjeho odměnu.

■ **15. 6.: *Optimistická věc: básnění.*** Meir Wieseltier, současný izraelský básník, se za téměř 50 let své tvorby zařadil do kánonu moderní hebrejské poezie. Na počátku 60. let 20. století stál u zrodu mladé básnické generace, která měla pro vývoj izraelské poezie zásadní význam, neboť zavedla změny ve formě básnického jazyka i v obsahové stránce izraelské poezie. Přednáška Zuzany Hametové. Ukázky z díla M. Wieseltiera přečte Hanuš Bor.

■ **16. 6.: *Praotec Jákob a pramatky Ráchel a Lea.*** Další přednáška z cyklu přednášek vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 13. 6. ve 14 h: *Lvíček Arje jede do Izraele.*** S Arjem navštívíme Izrael, prohlédneme si některé památky, oslavíme Jom ha-Acmaut (Den nezávislosti Státu Izrael). Naučíme se izraelský tanec, hymnu a nakonec ochutnáme tradiční pokrm – falafel.

Prohlídka: pražské Židovské Město. Více o nedělních dílnách na www.jewish-museum.cz/vkc. Jednotné vstupné 50 Kč.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ **1. 6. v 17.00:** Vernisáž výstavy ***Hľadanie svetla*** slovenské handicapované malířky Barbary Tomanové. Vstup volný.

■ **3. 6. v 18.00: *Magická sedmička:*** židovští skladatelé a jejich nejznámější díla: Art Garfunkel, Philip Glass, Walter Jurman, Roger Wolfe Kahn, Erich Wolfgang Korngold, Oscar Levant a Alex North. Závěrečný díl cyklu poslechových pořadů *Hudeb-*

níci z diaspor uváděného MgA. Janem Beránkem. Vstupné 20 Kč.

■ **8. 6. v 18.00: *Prostorový a architektonický vývoj třebíčského ghetta*** – přednáška PhDr. Rudolfa Fišera, CSc., zaměřená na rozvoj židovského sídliště v Podklášteří od 16. století do poloviny 19. století. Přednášku doprovodí fotografie map a plánů ghetta a fotografie z autorova stavebně-historického průzkumu domu. Vstupné 20 Kč.

■ **24. 6. v 18.00: *Zapomenuté transporty do Polska*** – promítání filmu za osobní účasti režiséra Lukáše Příbyla, který po skončení filmu uzavře diskusi čtyřdílný cyklus dokumentů. Vstupné 20 Kč.

■ **27. 6. v 15.00: *Jak vypadá židovská svatba?*** Chtěli byste si vyzkoušet, jaké to je stát pod svatebním baldachýnem? Co musí ženich nevěstě slíbit a jaký je význam svatební smlouvy? Chcete si smlouvu (ketubu) vytvořit? Dílna nejenom pro rodiče s dětmi od 6 let. Vstupné 30 Kč.

PAMÁTNÍK TEREZÍN

Muzeum ghetta Terezín: výstava ***Terezín mezi nebem a zemí*** – Nadia Rovderová (fotoalby), Jim Schantz (obrazy), je součástí uměleckého projektu Paměť a co je za ní – dědictví v hudbě a malbě, iniciovaného Terezín Chamber Music Foundation. Výstava je přístupna denně od 9–18 hod. a potrvá do 22. září 2010.

SPOLEČNOST FRANZE KAFKY

(Široká 14, Praha 1)

Výstava kreseb švýcarského výtvarníka slovenského původu Pavla Schmidta, který je hlavně v Německu znám ze spolupráce s exkluzivním nakladatelstvím Stroemfeld, je společným projektem Společnosti Franze Kafky a Goethova institutu v Praze (Masarykovo nábřeží 32, Praha 1), kde je také část kreseb z cyklu *Přepsané a zkrácené* vystavena. Obě výstavy potrvají do 27. června 2010.

JIDIŠ V DLOUHÉ

Jidiš písně zaznějí opět 20. 6. (tentokrát ve 20.00 hodin) v pražském Divadle v Dlouhé (Praha 1, Dlouhá 39). Účinkují: Hana Frejková (zpěv), Slávek Brabec (akordeon), Milan Potoček (klarinet) a Marianna Borecká jako host (zpěv). fh

SYNAGOGA TURNOV

■ Turnovská synagoga (www.synagoga-turnov.cz) je v červnu otevřena denně kromě pondělí 9–17 hodin.

V sobotu **5. 6.** v 17.00 se v synagoze koná přednáška ***Archeologie v Izraeli.***

V sobotu **19. 6.** v 17.00 zde vystoupí duo Ester (K. Hajdovská-Tlustá a A. Hajdovský) s programem ***Poklad židovských písní: Písně v hebrejštině, jidiš a latinu.***

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Duben a začátek května byl v Laudero- vých školách ve znamení přijímacích zkoušek a maturit.

■ V příštím školním roce bude otevřena další prima osmiletého gymnázia a sou- časně nastoupí první studenti do 1. roční- ku čtyřletého gymnázia. Mezi úspěšnými maturanty byli i ti, kdo chodili do Laude- roových škol od první třídy.

■ Pro nové zájemce o studium na základní škole či gymnáziu, a nejen pro ně, přípra- vily Lauderovy školy na konec letošního května tzv. Den otevřeného vyučování – tj. školní den, kdy je školní výuka otevřena všem, kteří by rádi okusili, jak se ve škole vyučuje. Akce bude mít reprizu na pod- zim, datum bude ještě upřesněno.

■ Na Lauderoových školách studuje řada dětí, jejichž mateřským jazykem není češ- tina. Právě pro ně existuje kurz češtiny pro cizince, vedený paní učitelkou Radkou So- bolovou. MŠMT přispělo na činnost kur- zu, na tvorbu individuálních příprav hodin českého jazyka a na nákup učebnic gran- tem v hodnotě 124 000 korun.

POZVÁNKY

■ Vážení čtenáři, srdečně vás zveme na dvě slavnosti, jimiž bychom rádi ukončili školní rok 2009/10. První rok existence uzavře mateřská škola Gan Jehuda, a to sportovním kláním rodičů, hostů a dětí dne **16. 6.** 2010. Studenti gymnázia před- vedou výsledky svého celoročního úsilí při veřejné prezentaci seminárních prací dne **21. 6.** v budově ŽOP Praha. V den pře- dání vysvědčení, **30. 6.**, proběhne vernisáž výstavy *Školní rok ve fotografii*.

Na všech těchto akcích vás velmi rádi uvítáme, více informací najdete na www.lauder.cz.

jp

NOVÉ WEBOVÉ STRÁNKY CVH MALACH

■ Vážení návštěvníci a příznivci Centra vi- zuální historie Malach, rád bych vás po- zval k návštěvě nových internetových strán- ek Centra vizuální historie Malach při Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy v Praze, které se nacházejí na <http://ufal.mff.cuni.cz/cvhm> (o centru viz Rch 1/2010). Naleznete zde řadu informa- cí o CVH Malach i Archivu vizuální histo- rie Institutu USC Shoah Foundation, od- kazy na připravené materiály pro využití ve vzdělávání a mnoho dalšího. Naším cí- lem je, aby se nové webové stránky staly živým a pravidelně aktualizovaným médi- em o všem, co souvisí s činností CVH Ma- lach a také s vědeckým i vzdělávacím vy- užitím unikátního materiálu, který je zde přístupný.

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

Centrum Malach je otevřeno návštěvám skupin i jednotlivců – badatelů, pedagogů, studentů a nejšířší veřejnosti, a to každý den kromě pondělí. K dispozici je 52 000 digita- lizovaných filmových svědectví přeživších a svědků holokaustu, což z Archivu vizuální historie činí jeden z největších souborů histo- rického audiovizuálního materiálu svého druhu na světě. Naprostá většina těchto svě- dectví byla katalogizována, indexována a digitalizována tak, aby je bylo možné po- mocí archivu prohledávat a sledovat.

Jde o jedinečný, specifický, ale o to sil- nější materiál, který nachází využití nejen v řadě oborů historických, společenských a humanitních věd, ale lze jej uplatnit např. také v rámci výuky jazyků (k dispo- zici jsou zde rozhovory celkem ve 32 jazy- cích). Výhodou jistě je i to, že jednotlivé rozhovory prošly jen zcela minimální doda- tečnou úpravou, což uživatelům poskytuje značnou volnost v jejich využití a zpraco- vání. V případě zájmu lze pro pedagogy, autory vzdělávacích materiálů a koordiná- tory vzdělávacích programů uspořádat v CVH Malach semináře, kde budou s používáním archivu a vyhledávacích ná- strojů obeznámeni.

Těšíme se na vaši návštěvu přímo v cen- tru i na nových webových stránkách!

Jakub Mlynář, koordinátor CVH Ma- lach (malach@knihovna.mff.cuni.cz, tel. 221 914 391, <http://ufal.mff.cuni.cz/cvhm>)

ŽIDOVSKÝ NÁRODNÍ FOND-KKL

■ Židovský národní fond-KKL děkuje všem svým příznivcům za příspěvky na Český les v Izraeli. Rádi bychom vám ozná- mili, že jsme vysadili již 10 000 stromů a že v roce 2011 při příležitosti 110. výro- čí založení KKL chystáme velký charita- tivní večer ve prospěch dalšího rozšíření našeho lesa v poušti Negev. Již dnes se na vás těšíme. Také si dovoluujeme upozornit na pořad o KKL, který můžete zhlédnout 20. 6. na ČT 1 v 17.05 – *Sváteční slovo*.

Za výbor KKL *Zoša Vyoralová*

WIZO

■ Vážené členky a příznivkyně, naše příští schůze se koná dne **23. 6.** od 15 hodin v Ma- iselově ulici, výbor se sejde **16. 6.** od 15.00 v Jáchymově ulici. Těšíme se na vás. zv

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ SŽOV zve své členy a příznivce na schůzi, která se koná ve čtvrtek **10. června** v 10.00 ve 3. patře radnice ŽOP, Maiselo- va 18, Praha 1. Program: Přednáška *Šoa versus holokaust* – PhDr. Z. Zudová (His- torický ústav Akademie věd ČR) hovoří o prezentaci výstavy *Židé v boji a v odboji* v Českém centru v Tel Avivu (květen 2010). Na závěr popřejeme našim jubilan- tům. Na vaši návštěvu se upřímně těšíme.

Ing. *Jaroslav Poskočil*, předseda SŽOV

VÝZVA DĚDICŮ WALDNEROVÝCH

■ Kvůli právnímu řízení, které nyní probí- há ve Státu Izrael a týká se pozemku na jeho území, žádáme dědice manželů Avra- hama Adolfa Waldnera, který zemřel 29. ledna 1985 v Izraeli, a Berthy Waldnerové, která zemřela 5. října 1985 v Izraeli, aby do třiceti dnů od vydání tohoto inzerátu kon- taktovali Gabi Shema z advokátní kancelá- ře Sadot & Co. Law Offices, 12 Abba Hillel Silver Street, Ramat Gan, Israel. Tel.: 972-3-612-2611, fax: 972-3-612-2377.

INZERCE

■ Společnost 2kamen nabízí kamenné prv- ky do interiéru ze žuly, mramoru či pís- kovce. Dále provádíme restaurování kamenných prvků, schodišť, náhrobků, portálů. Kontakt: 2kamen@seznam.cz, tel.: 604 720 788.

PENZION FLORIÁN OTEVŘEN

■ Od **1. května** je opět otevřen penzion Florián v srdci Beskyd na Ostravici. Bližší informace naleznete na stránkách www.florian-ostrovce.cz.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

(Vinohradská 129, Praha 10)

■ 2. 6. od 10.30: Beseda s **Lisou Pesche- lovou** – svědectví o kultuře v Terezíně v letech 1958–1963.

■ 2. 6. od 14.00: Beseda se spisovatelem **Arnoštem Lustigem** a jeho sestrou **Hanou Hnáťovou**.

■ 8. června od 10.30: Klavírní matiné s prof. **Ivanem Klánským**.

■ 16. 6. od 14.30: Vernisáž artprotišů **Olgy Siladiové**.

■ 21. 6. od 10.30: Dopolnední matiné – klavír **Anke Zimmermann**, violoncello **Hartmut Möller**.

■ 22. 6. od 14.00: **Brundibár**, dětská opera Hanse Krásky. Účinkují studenti Gymnázia – Přírodní škola z Prahy-Letňan.

■ 30. 6. od 14.30: Izrael – vernisáž foto- grafii **Dominika Frona**.

ŽNO BRATISLAVA

V **júni** blahoželáme týmto jubilantom: pani Edita Büchlerová – 87 rokov; pani Gizela Davidovičová – 93 rokov; pani Lívia Demianová – 89 rokov; pán Ing. Peter Feldmar – 50 rokov; pani MUDr. Eva Janovicová – 73 rokov; pani Edita Kamenická – 60 rokov; pán Eugen Kučera – 82 rokov; pani Vilma Linková – 73 rokov; pán Ladislav Sojka – 82 rokov; pán Otto Šimko – 86 rokov; pán Pavel Weiss – 65 rokov, a pani Gertrúda Zúbeková – 77 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **červnu** oslavujú své narodeniny tito naši členové: pan Pavel Fried, nar. 13.6. – 80 let; pani Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 60 let; pani Judita Havelková, nar. 20.6. – 50 let; pani Marcela Hřebíčková, nar. 16.6. – 81 let; pan David Mayer, nar. 2.6. – 31 let; pan Josef Ondra, nar. 1.6. – 52 let; pan Petr Pisk, nar. 28.6. – 36 let; pani Věra Stehlíková, nar. 29.6. – 84 let, a pani Iva Vlčková, nar. 25.6. – 29 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červnu** srdečně blahopřejeme těmto našim jubilantům: pan Tomáš Bartoň, nar. 14.6. – 49 let; pan Vladimír Erban, nar. 22.6. – 58 let; pan Daniel Malý, nar. 26.6. – 42 let; pani Anna Poskočilová, nar. 28.6. – 70 let; pan Kirill Postovit, nar. 24.6. – 46 let; pan David Shakhbar, nar. 7.6. – 34 let; pan Oleksandr Shytiy, nar. 5.6. – 49 let; pani Lyubov Tyrpaková, nar. 30.6. – 50 let; slečna Naděžda Tyrpaková, nar. 7.6. – 16 let; pani Ella Valentová, nar. 17.6. – 99 let; pani Nikola Wellemínová, nar. 22.6. – 33 let; pan Petr Wellemín, nar. 17.6. – 59 let; pani Ruth Žáková, nar. 26.6. – 85 let; slečna Channa Šimonová, nar. 12.6. – 25 let; pani Jana Palkovičová, nar. 17.6. – 60 let; pan Ivan Kohout, nar. 19.6. – 26 let, a pani Olga Bauerová, nar. 14.6. – 34 let.

Naším členům přejeme vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

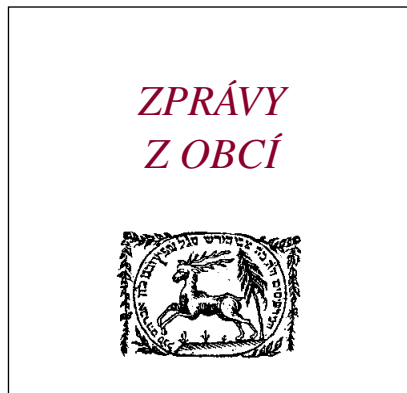
ŽO KARLOVY VARY

V **červnu** srdečně blahopřejeme k narozeninám pani Evě Štastné, nar. 17.6. – 81 let, a panu Ing. Hanuši Hronovi, nar. 18.6. – 85 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **júni** blahoželáme a prajeme hlavne pevné zdravie týmto jubilantom: pani Etela Rotsteinová, nar. 27.6. – 98 rokov; pani Gizela Davidovičová, nar. 2.6. – 93 rokov; pani Helena Kleinová, nar. 23.6. – 91 ro-

ZPRÁVY Z OBCÍ

kov; pani Lívia Jakubovičová, nar. 21.6. – 86 rokov; pán Alfréd Novák, nar. 7.6. – 85 rokov; pani Irma Mattová, nar. 18.6. – 79 rokov, a pán Gabriel Klein, nar. 30.6. – 71 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **červnu** oslavujú své narodeniny: pani Margit Příborská, nar. 4.6. – 83 let; pan Pavel Gerö, nar. 6.6. – 64 let; pani Gabriela Rocek, nar. 17.6. – 28 let; slečna Dominika Machová, nar. 18.6. – 11 let; pan RNDr. Michal Hron, nar. 18.6. – 61 let, a pani Eva Černá, nar. 23.6. – 87 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví životní jubilea naši členové: pan Zigmund Deutsch, nar. 15.6. – 79 let; pani Věra Strouhalová, nar. 13.6. – 63 let; pani Lenka Murphy, nar. 15.6. – 37 let; pani Mgr. Zuzana Talášková, nar. 25.6. – 45 let, a pani Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 72 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **červnu** srdečně blahopřejeme k narozeninám: pan Jindřich März, nar. 26.6. – 73 let; pani Jarmila Nováková, nar. 19.6. – 77 let, a pani Hana Vavrečková, nar. 24.6. – 72 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Helena Becková, nar. 8.6. – 63 let; pan Ing. Ivan Martin, nar. 25.6. – 62 let; pani Eva Lišková, nar. 30.6. – 81 let; pani Eva Poráková, nar. 28.6. – 77 let; pan Karel Bloch, nar. 21.6. – 78 let; pani Věra Süssová, nar. 26.6. – 80 let; pani Anna Šubrťová, nar. – 7.6. – 82 let, a pan Adolf Stárek, nar. 16.6. – 80 let.

Všem jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červnu** oslavují narodeniny: pani Lise-lota Bartovská, nar. 2.6. – 89 let; pan Arnošt Brichta, nar. 28.6. – 89 let; pani Eva Černá, nar. 23.6. – 87 let; pani Albertina Farská, nar. 5.6. – 89 let; pan Alex Feuerstein, nar. 20.6. – 92 let; pan Vojtěch Gregor, nar. 13.6. – 92 let; pani Erika Hartmannová, nar. 12.6. – 91 let; pani Hana Hnátová, nar. 20.6. – 86 let; pani Lenka Kalinová, nar. 11.6. – 86 let; pani Františka Kindová, nar. 29.6. – 94 let; pani Hana Müllerová, nar. 8.6. – 88 let; pani Fany Pytelková, nar. 20.6. – 83 let; pani Karla Reková, nar. 24.6. – 87 let; pan Zdeněk Roubal, nar. 21.6. – 84 let; pani Naděžda Sikytová, nar. 27.6. – 75 let, a pani Marie Vítovcová, nar. 15.6. – 82 let.

Přejeme dobré zdraví a hodně pohody.
Ad mea veesrim šana!

Úmrť:

Dne 14. 5. 2010 zemřela pani Dagmar Nebeská ve věku 84 let.

Zichrona livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **jún** sa dožíva jubilea člen Židovskej náboženskej obce v Prešove pán Ing. Bernhard Eckhaus, nar. 10.6. – 56 rokov. Prajeme mu mnoho zdravia.

Ad mea veesrim šana !

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **jún** majú sviatok narodenín: pán MUDr. Ladislav Šinkovič, nar. 11.6. – 74 roky; pani Ing. Judita Gáborová, nar. 13.6. – 75 rokov, a pani Kornélia Wirtschafterová, nar. 28.6. – 84 roky.

Prajeme týmto našim členom pevné zdravie, veľa šťastia a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Tomáš Burger, nar. 4.6. – 38 let; pani Erna Chaloupková, nar. 9.6. – 83 let; pani Marianne Lebovičová, nar. 21.6. – 94 let; pan Bedřich Seliger, nar. 19.6. – 90 let; pani Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 55 let, a pani Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 60 let.

Ad mea veesrim šana! Přeje celá teplická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Členům naší židovské obce, kteří v měsíci **červnu** oslaví své narodeniny, přejeme hodně zdraví a spokojenosti do dalších let. Naše upřímné přání je pro pani Růženu Duchkovou, pani Mgr. Sabinu Šaferovou a pana Daniela Narwu.

Ad mea veesrim šana!

BRITÁNIE: KONZERVATIVCI S LIBERÁLY

Nová britská koaliční vláda, která sdružuje konzervativce a liberály, je zatím pro tamější židovskou komunitu velkou neznámou. Vicepremiérem se stal Nick Clegg, který loni vyzýval k bojkotu armádních dodávek do Izraele; a ministrem zahraničí William Hague, bývalý vůdce konzervativců, který během libanonské války roku 2006 nazýval izraelskou odvetu na útoky Hizballáhu „nepřiměřeným krokem“. Čerstvý premiér, konzervativce David Cameron, je naproti tomu známý svou podporou židovského státu. Jak Clegg, tak Cameron přislíbili, že podpoří bezpečnostní ochranu židovských institucí, a prohlásili, že budou usilovat o změnu zákona, který umožňuje vydávat zatykače na zahraniční politiky, kteří přijíždějí do země. Tento zákon byl v minulosti zneužit proti izraelským politickým a vojenským představitelům.

VOLÁNÍ K ROZUMU

Tak se jmenuje petice, kterou podepsalo na 5600 západoevropských (hlavně francouzských) občanů židovského původu. Petice je určena Evropskému parlamentu a vyzývá k urychlenému řešení izraelsko-palestinské krize a vytvoření dvou států. Reakce na petici se různí: západoevropský tisk ji většinou vítá, zatímco představitelé židovských organizací ji kritizují. V Izraeli se k ní vyjádřil například historik Šlomo Avineri v článku pro deník *Ha'arec* nazvaném „Co se děje s Židy v diaspoře?“. Avineri se obává prohlubující se propasti mezi Židy mimo Izrael a v Izraeli a navrhuje, aby se židovský stát s představiteli svých kritiků setkal při jednání u kulatého stolu. Takovou debatu podle něj může iniciovat jediný člověk – prezident Šimon Peres.

SYNAGOGA U ČÁPA OPRAVENA

V polské Vratislavi byla v půli května slavnostně otevřena synagoga zvaná „U čápa“ (v polštině Pod białym bocianem). V rekonstruované budově se sešlo na osm set lidí, včetně vrchního polského rabína, vrchního vratislavského rabína, izraelského velvyslance, představitelů města i katolické církve. Synagogu v neoklasicistním stylu postavili roku 1829 podle návrhu významného pruského architekta Carla Ferdinanda Langhansa (název zdědila podle hostince, který původně stál na jejím místě). Během kříšťalové noci ji poškodili nacisté, po válce ji zabraly komunistické úřady a budova chátrala, až z ní zbyly téměř ruiny. Roku 1996 byla vrácena židovské obci; o deset let později založila norskoo-židovská divadelnice Bente Kahanová nadaci na její záchranu. V budově má být

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Synagoga zvaná „U čápa“. Foto archiv.

umístěno židovské muzeum, mají se tu konat příležitostné bohoslužby a koncerty. Zdejší obec čítá na 300 členů, ale předpokládá se, že dění v synagoze ve městě s tak starou a bohatou židovskou tradicí, jakou má Vratislav, zaujme i širší veřejnost a turisty.

ZEMŘEL MOŠE HIRSCH

Ve věku 86 let zemřel v květnu v Jeruzalémě Moše Hirsch. Byl vůdce Neturej karta, skupiny ultraortodoxních Židů, která popírá sionismus a právo Židů na vlastní stát před příchodem Mesiáše. Z tohoto důvodu jsou členové NK zastánci palestinského názoru, že Stát Izrael není legitimní, a podporují dokonce přátelské vztahy s iránským prezidentem Ahmadínežádem. Hirsch se v osmdesátých letech minulého století seznámil v Tunisku s Jásirem Arafatem a stal se jeho „poradcem pro židovské záležitosti“.

BERLÍNSKÝ ZÁZRAK

Přes tragickou minulost přitahuje rozmanitost a multikulturní atmosféra Berlína čím dál více mladých lidí a Izraelci nejsou výjimkou. Pobočky Goethova institutu a Berlitzova jazykového střediska v Izraeli zaznamenávají vzrůstající zájem o němčinu a německou kulturu. „Oblíbenost německých studií určitě stoupá, pomalu, ale vytrvale. Někteří, spíš čtyřicátníci a starší, studují jazyk kvůli rodině. Ti mladší se za-

jímají prostě o jazyk. Mnozí z nich jsou umělci, muzikanti, herci,“ říká ředitel telavivského GI Georg Blochmann. „Berlín se stal pro mladé lidi cílem, kde mohou užívat svobodu. Berlín jako by nahradil Indii, kam směřovali tihle lidé dříve.“

SPRAVEDLIVÝ SALVADOŘAN

José Arturo Castellanos (1893–1977) je prvním salvadorským občanem, který získal ocenění Spravedlivý mezi národy. Castellanos byl diplomat, který v době druhé světové války působil jako generální konzul Salvadoru v Ženevě. Zde jej oslovil György Mandl, maďarský židovský obchodník, a požádal ho o pomoc pro sebe, svou rodinu a další ohrožené Židy. Castellanos ho jmenoval svým „prvním tajemníkem“ a společně obstarávali desítkám tisíc Židů ze střední a východní Evropy (mj. i z Československa) falešné dokumenty se salvadorským občanstvím – tím je zachránili před deportacemi do táborů smrti. Celkem tak pomohli 40 tisícům lidí.

BAAL ŠEM TOV

Letos o Šavuot uplynulo 250 let od smrti zakladatele chasidismu, rabi Jisraele ben Eliezera, známého jako Baal Šem Tov či Bešt. Jeho významem a silou současného chasidského hnutí se v deníku *Forward* zabýval Allan Nadler, který se mj. zmínil o vědeckém zájmu o tuto osobnost: „Izraelský akademik Moše Rosman si zaslouží úctu za to, jak vytrvale odráží jakékoli podezření, které se týká Beštovy existence. Nalezl hotový poklad polských archivních dokumentů z Beštovy vesnice Medzibož, doklady o jeho penzi a daních, které dotovala místní židovská obec.“

am

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické Centrum, Videňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 6. 2010.

Цена 15 Kč (0,90 €)